

A nyomozások időszerűsége, a nyomozás gyorsítása

A büntetőeljárás gyorsítása

Az elmúlt időszakban egyre nagyobb hangsúly került a büntetőeljárás gyorsítását célzó megoldások keresésére. Ennek során egyrészt új jogintézmények születtek, amelyek arra hivatottak, hogy a bíróság munkájának tehermentesítése érdekében „rövidre zárják” a büntetőeljárást, különös szerepet szánva ezzel az ügyészség munkájának, másrészt a már meglévő intézkedések „korszerűsödtek”, hogy ezzel is segítsék az említett célt elérni.

A kutatási felkérés a nyomozások időszerűségének és a nyomozás gyorsításának vizsgálatára vonatkozott. Ennek teljesítése során igyekeztünk a felkérésben foglaltaknak maradéktalanul eleget tenni, azonban a munkát kiterjesztettük a büntetőeljárás bírósági szakaszt megelőző részére, beleértve a nyomozást, és az ügyészi tevékenységet is.

A tanulmányban azt a feladatot tűztük magunk elé, hogy megpróbáljuk azonosítani egyrészt azokat a tényezőket, amelyek az eljárások elhúzódásához vezetnek, másrészt azokat, amelyek ezek közül változtathatók. Szintén célunk volt megvizsgálni azt is, hogy az eljárás gyorsítása önmagában mennyiben igazolható cél, annak milyen keretei vagy gátjai lehetnek.

Fontosnak tartjuk már a dolgozat elején általánosságban megnevezni azokat az elveket, amelyeket az eljárást gyorsító eszközök alkalmazása során mind a jogalkotónak, mind a jogalkalmazónak figyelembe kell venni, és amelyeknek nem szabad sérülniük. (Ez természetesen nem érinti a büntetőeljárás többi elvi követelményének a hatályosulását, csupán a téma szempontjából ezeket érezzük olyannak, amelyek feltétlen említést érdemelnek.) Bár e körülmények bővebb kifejtésére a II. rész hivatott, rövidebben az eljárást gyorsító tényezők meghatározása és elemzése kapcsán (I. rész) is utalni fogunk rájuk, ezért tartjuk szükségesnek már most meghatározni ezeket. Az említett elvek tehát az alábbiak:

- a. az alkotmányosság, a nemzetközi kötelezettségek és az emberi jogok tiszteletben tartása,
- b. a tisztességes eljáráshoz való jog,
- c. a fegyverek egyenlőségének az elve,
- d. az eljárási feladatok megoszlásának az elve,
- e. a védelemhez való jog,
- f. a kiterjesztő értelmezés tilalma.

Ad a) Az első csoportba a hatályos Alkotmány, az alkotmányos elvek, az Emberi jogok európai egyezményében (EJEE) foglalt szabályok és az emberi jogok katalógusából a vonatkozó tételek feltétlen érvényesülését biztosító rendelkezések tartoznak. Úgyszintén ide tartoznak az alkotmányosság mondhatni formai követelményei, úgy mint a normák pontos és egyértelmű meghatározása, a normavilágosság. Ez utóbbi azt a követelményt támasztja, hogy a törvény az állampolgárok számára közérthetően rögzítse a szabályozás tárgyát, azok mind az állampolgárok, mind a jogalkalmazók számára egyértelműek és felismerhetően értelmezhetőek legyenek.

Ad b) A *tisztességes eljáráshoz való jog* a Be. 3. §-ának (1) bekezdésén alapuló szabály („*Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt vádról bíróság döntsön.*”) tágabb értelemben vett megnyilvánulása. Magában foglalja a törvényes, pártatlan bírósághoz és a „fair” bírói eljáráshoz való jogot is.¹ Ez utóbbi elvek egyben az Alkotmány rendelkezésein is alapulnak: *mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt vádat a törvény által felállított független és pártatlan bíróság bírálja el* [Alk. 57. § (1) bek.]. Az Emberi jogok európai egyezménye a tisztességes tárgyaláshoz való jog keretei között fekteti le azt, hogy *mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja, és hozzon határozatot polgári jogi jogai és kötelezettségei tárgyában, illetőleg az ellene felhozott büntetőjogi vádak megalapozottságát illetően.*²

---

¹ *Bánáti János – Belovics Ervin – Csák Zsolt – Sinku Pál – Tóth Mihály – Varga Zoltán: Büntető eljárásjog.* (szerk. Tóth Mihály) HVG ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2006. 43. p.

² EJEE 6. cikk 1. mondat, lásd <http://www.lb.hu/egyezmény.html>

Az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) megállapítása szerint a vád ebben a tekintetben nem a vádiratot jelenti, hanem az illetékes hatóságtól való tájékoztatást arról, hogy valaki bűncselekményt követett el.³ A pártatlanság a felektől való függetlenséget, a függetlenség pedig a politikai értelemben vett befolyásmentességet jelenti.⁴

A fent kifejtettekről szólnak tehát a jogszabályok és az EJEB döntései. De mit is jelent valójában a tisztességes eljárás elve?

A kérdésre Bárd szerint⁵ csak úgy válaszolhatunk, ha megegyezünk abban, hogy mit is értünk demokrácián. Az EJEB ítéleteiben a tisztességes eljárás hangoztatása mellett ugyanis gyakran szerepel a demokratikus társadalom fogalma is. A tisztességes eljárás és a demokratikus berendezkedés mögött viszont – első látásra – szoros összefüggés nem figyelhető meg. Az ítéletekből azonban megállapítható, hogy a bíróság a demokratikus társadalom fogalmát rendkívül szélesen értelmezi. Lényegében követi az Európa Tanács statútumában elfogadott definíciót. Itt a demokrácia feltételeként jelölik meg nemcsak a többség uralmát, a közösségi önkormányzatot és a politikai részvételt, hanem a pluralizmust, a türelem elvét, a törvények uralmát és a jogállamiságot. Ez utóbbiakról pedig csak akkor beszélhetünk, ha szavatolt a joghoz való hozzáférés és a jogérvényesítés lehetősége, valamint a garanciákkal körülbástyázott büntetőeljárás.

Bárd szerint ez a széles értelemben felfogott demokrácia közelebb visz bennünket a korábban megfogalmazott kérdéshez, hiszen ebből levezethető az eljárás minősége. Ezen belül pedig az eljárási biztosítékoknak van kiemelkedő jelentőségük.

Ezért amikor a bíróság azt vizsgálja, hogy valamely jog korlátozása szükséges volt-e egy demokratikus társadalomban, akkor nemcsak a beavatkozás mértékére van figyelemmel, hanem az eljárás alapját jelentő jogszabályra is. A bíróság megnézi például, hogy megvoltak-e a szükséges eljárási garanciák.

---

³ EJEB Reinhardt and Slimane v. Franciaország ügy. Idézi: *Pápai-Tarr Ágnes: A büntetőeljárás gyorsításának lehetőségei a francia és a magyar jogban.* PhD értekezés. Miskolci Egyetem ÁJK, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. Miskolc, 2010. 50. p.

⁴ *Bánáti–Belovics–Csák–Sinku–Tóth–Varga:* i.m. 43. p.

⁵ *Bárd Károly: Emberi jogok és büntető igazságszolgáltatás Európában. A tisztességes eljárás büntetőügyekben – emberijog-dogmatikai értekezés.* Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2007

Ad c) A *fegyverek egyenlőségének* az elve azt a követelményt támasztja, hogy a védelem a váddal összevethető súlyú jogosítványokkal rendelkezzen⁶, a vádló és a terhelt/védő az eljárásban azonos jogokat élvezzen, azonos feltételek mellett, azonos lehetőségek között, azonos perbeli eszközök igénybevételével fejthesse ki álláspontját.⁷

Ad d) Az *eljárási feladatok megoszlásának az elve* alapvetően azt jelenti, hogy a büntetőeljárásban a vád, a védelem és az ítélezés egymástól elkülönül [Be. 1. §]. Ebből az elvből következik az is, hogy a bírósági eljárásban a bizonyítás során a vádlót, a terheltet és a védőt azonos jogok illetik meg.⁸

Ad e) A *védelem joga* alkotmányos elv [Alk. 57. § (3) bek.], de szintúgy említi az Emberi jogok európai egyezménye [6. cikk 3. pont], és maga az eljárási törvény [Be. 5. §] is. Ez az elv következménye mind a tisztességes eljárás, mind a fegyveregyenlőségen alapuló eljárás princípiumának.

Ad f) Akárcsak az anyagi büntetőjogban (*nullum crimen et nulla poena sine lege stricta*), az eljárásjog területén is meg kell követelni a jogalkalmazótól, hogy kötve legyen a törvény szövegéhez, és a terheltre nézve súlyosabb vagy hátrányosabb helyzetet létrehozó *kiterjesztő értelmezést ne alkalmazzasson*.

I. A büntetőeljárás elhúzóását befolyásoló tényezők

A büntetőeljárás elhúzóását rengeteg tényező indokolhatja, ezek megjelenhetnek mind az ügyek egyediségében, mind azok általánosságában. A következőkben ez utóbbit érintő okokat próbáljuk meg azonosítani, figyelembe véve azt a sajnálatos tényt, hogy e tekintetben a teljesség igényét kiszolgálni nem lehet.

Hogy ne keltsen hiányérzetet, megemlítünk néhány, a csoportosításunk szerint az ügy egyediségében felmerülő olyan okot vagy körülményt, amely az eljárás elhúzóását eredményezi. Ilyen például, ha az eljárás résztvevői nem jelennek meg a büntetőeljárás cselekményen, ha késedelmesen teljesítik kötelezettségüket, ha késedelmesen terjesztik elő

⁶ 6/1998. (III. 11.) AB hat.

⁷ *Bánáti–Belovics–Csák–Sinku–Tóth–Varga*: i.m. 43. p.

⁸ *Bánáti–Belovics–Csák–Sinku–Tóth–Varga*: i.m. 44. p.

indítványukat, ha a hatóság szabálytalanul vagy késedelmesen idézi a megjelenésre kötelezettet, vagy ha a védelem kifogással, panasszal élve húzza el az eljárást.

A büntetőeljárások elhúzódásának konkrét okai:

- A terhelt meg nem jelenése
- A terhelt elővezetésének nem teljesítése
- A BV intézetnek felróható hibák
- A tanú meg nem jelenése
- A tanú útbaindításának és/vagy elővezetésének nem teljesítése
- A szakértő meg nem jelenése
- A szakértői vélemény késedelmes teljesítése
- A megkeresések eredménytelensége
- A védő meg nem jelenése
- Az eljáró hatóság működési körében felmerült ok
- Ésszerűtlen egyesítések
- A kizárással, különösen az elfogultsággal kapcsolatos okok
- Egyéb technikai nehézségek
- Stb.

1. Történelmi fejlődés

Annak igénye nélkül, hogy megpróbálnánk akár csak felvázolni is a büntetőeljárás egyetemes vagy hazai fejlődéstörténetét, szükségesnek tartunk megemlíteni néhány olyan körülményt, amely bizonyosan hatással van a büntetőeljárás időbeni kiterjedésére. Az egyik ilyen dolog az *eljárási garanciák* kialakulása, illetőleg katalógusának szélesedése. Ezek a garanciális elemek a büntetőeljárás olyan vívmányai, amelyeket a történelem nehéz vajúdásában szült. Annak ellenére, hogy sokszor „túl bonyolítottá” teszik az eljárást, szükséges elemei az anyagi igazságot kideríteni hivatott és humánus eljárásnak, és egyebekben vissza nem adandók. Az említett garanciális követelmények kialakulása és fejlődése „egyetemesnek” mondható, azaz nem csupán egyetlen állam szempontjából, elszigetelten jelentkeznek. Több *nemzetközi dokumentum* tartalmaz előírást a büntetőeljárás garanciáira vonatkozóan, így az EJEE, több Európa Tanácsi Ajánlás, illetve az EU Alapjogi Chartája, ezek az elvek megjelennek az Alkotmányban is.⁹ Az elvek

---

⁹ Lásd ezeket részletesen: *Pápai-Tarr*, i.m. 41-70. p.

értelmezésével, tartalommal kitöltésével kapcsolatban kell megemlíteni az EJEB *joggyakorlatát*.

Ez alatt a pont alatt is meg kell említeni, de bővebb kifejtést a következőben kap az a folyamat, amely azzal, hogy a sértettet igyekszik az eljárás középpontjába állítani, újraosztja a szerepeket az eljárásban. Ez új eljárási formákat, adott esetben új szereplők megjelenését generálja, de korántsem biztos, hogy az eljárás gyorsítását vonja maga után.

Az utolsó dolog végül, amire e helyütt utalni kell, az a *büntető jogalkotás* mennyiségi és minőségi mutatóinak a jellemzése. Általában is jellemző az elmúlt húsz évre a „jogalkotási dömping”, és ez a büntetőjog-alkotást sem kerülte el. Mind a Btk., mind a Be. módosításainak száma szinte már követhetetlen. Tekintetbe véve a két törvény időbeli hatályának szabályát, nem kis feladatot jelent a hatályos anyagi szabályok és eljárási formák ismerete, elsajátítása és alkalmazása. Ez kétségkívül generálja a „felkészülési” időt a jogalkalmazók munkájában.

2. Nemzetközi kitekintés

Spanyolország

A spanyol¹⁰ ügyészség két rendelkezésére álló eszköz alkalmazásával próbálja meg visszaverni azt a kihívást, amelyet az eljárások elhúzódása jelent. Ezek az eszközök a spanyol igazságszolgáltatás szervezeti felépítésének alapkövei. Ezek azok, amelyekről tevékenysége alkotmányos értelemben legitimitását kapja: a törvényesség elve és az egységes fellépés elve.

A törvényesség elve: A helyes büntetőpolitika révén értelmet nyer a minimális büntetőjogi fellépés elve. Ez teszi lehetővé számukra, hogy csak azokat a magatartásokat üldözzék, amelyek ténylegesen büntetőjogi megítélést követelnek, mivel súlyosan veszélyeztetik a közbékét.

---

¹⁰ *Cándido Conde-Pumpido Touron: Instruments juridiques et mécanismes d'accélération et simplification de la procédure pénale. Eurojustice Konferencia, Budapest, 2010*

A büntető igazságszolgáltatás egyszerűsítésére és gyorsítására irányuló jogpolitika első lépése a spanyolok szerint az olyan büntető törvénykönyv elfogadása, amely helyes módon, a felesleges bűncselekménytípusok kiiktatásával korlátozza az üldözendő bűncselekmények számát, mivel azok már idejüket múlták, vagy olyan magatartásokhoz kötődnek, amelyek nem annyira súlyosak, hogy büntetőjogi büntetéseket kellene miattuk alkalmazni. Szerintük „a legjobb büntető igazságszolgáltatás az, amelyik jó büntető törvénykönyvet alkalmaz”. A spanyol Btk. (*A Demokrácia Büntető Törvénykönyve*) szerintük ilyen. A jogszabály 1995-ben született, és legutóbb a 2010. július 23-i LO5/2010. törvénnyel módosították. A jogszabály lehetővé teszi, hogy a technológiai vívmányokkal átszőtt, információs társadalomhoz igazodó, korszerű Btk.-ról beszéljenek, benne a társadalomban megjelenő új, bonyolult (bűn)elkövetési formákkal.

Az új spanyol Btk. kísérletet tesz arra is, hogy tiszteletben tartsa Spanyolország nemzetközi kötelezettségvállalásait. Továbbra is léteznek azonban olyan, a politikai és médiakampányok miatti állandó kihívások és feszültségek, amelyek mérhetetlenül felfűjják a biztonsággal kapcsolatos problémákat. Ez pedig a bűncselekményt képező magatartások számának növelését hozza magával, a büntető igazságszolgáltatás hatékonyságának és gyorsaságának rovására. Következésképpen, a büntető anyagi jog szempontjából a büntető igazságszolgáltatás gyorsasága lényegében attól függ, hogy korszerű büntető törvénykönyv áll-e rendelkezésünkre, vagy sem.

Az eljárást illetően az a rendszer, amelyet jelenleg alkalmaznak idejétmúlt, de folyamatban van ennek mélyreható felülvizsgálata, módosítása. A tervezet már el is készült. Ennek értelmében a nyomozás gazdája az ügyészség lesz. Már ezt megelőzően bevezetésre került azonban néhány érdekes reform az eljárások gyorsítása végett. Mindenekelőtt a 2002. október 24-i 38/02. törvénnyel végrehajtott reformot lehetne megemlíteni, amely gyorsított eljárást rendel egyes, kevésbé súlyos bűncselekményekre. Ezt az eljárást a spanyolok maguk között „gyors eljárás”-nak hívják. Az eljárást kis súlyú, igen gyakran előforduló olyan vétségekre alkalmazzák, amelyek egyszerű ténybeli megítéléséhez nincs szükség bonyolult nyomozásra, és amelyek lehetővé teszik az eljárás tizenöt napon belüli befejezését. Bevezetése óta (2003 áprilisa) ez az eljárás igen hatékony eszköznek bizonyult, és egyre gyakrabban élnek vele. Jelenleg a Spanyolországban megindított büntetőeljárásoknak körülbelül öt százalékában alkalmazzák, ez pedig a vádemelések

ötven százalékánál is magasabb arányt képvisel. A spanyolok 2009-ben 159.721 vádat nyújtottak be a „gyors eljárás” keretében, vagyis az év során az ügyészség által készített összes vádirat 51%-át. Hangsúlyoznunk kell, hogy „a gyors eljárások”, azaz, az összes eljárás alig öt százaléka, az összes vád több mint ötven százalékát teszi ki. Ez azt mutatja, hogy a többi eljárásban a nyomozás során megszüntetett – tehát a bírósági szakaszba el sem jutott eljárások – aránya igen magas. Ezen kívül a vádemelés gyorsasága kedvez a konszenzusos eljárásnak. Ez lehetővé teszi, hogy a vádlott, ha elismeri a vádat, a büntetés egyharmaddal történő mérséklését érje el. Ilyen megegyezést a megindított eljárások 48%-ában sikerült elérni, a spanyol Igazságszolgáltatási Főtanács (Conseil général du pouvoir judiciaire) statisztikái szerint.

Összességében az ügyészség vádemeléseinek több mint felét „gyors eljárás”-ban intézik el, ennek a felét a büntetőjogi „egyezség”-nek ez a típusa adja, ami az eljárás jelentős gyorsítását eredményezi.

A fellépés egységes volta a második eszköz, amelyet a spanyol ügyész alkalmaz funkciójának helyes ellátásához, a büntetőeljárás korszerűsítése és gyorsítása céljából. Az egységes fellépés elve lehetővé tette, hogy a Spanyol Állam Legfőbb Ügyészsége olyan utasításokat és körleveleket tegyen közzé, amelyek a 2007. október 9-i 24/07 törvénymódosítás alapján megvalósul a rendelkezésre álló személyi eszközök hatékonyabb irányítása a rendszer optimalizálása érdekében. Az egységes ügyészségi követelményrendszer létrehozása lehetővé teszi az eljárások vizsgálatának egyszerűsítését, az egyes bonyolult büntető anyagi és eljárási problémák rendezésének homogenizálását az ország egész területén, a polgárok törvény előtti egyelőségének biztosítását, a jogbiztonság szavatolását és a jogorvoslatok elburjánzásának elkerülését.

Ebből a szempontból az ügyészség tevékenységének négy alapeleme kapott külön hangsúlyt: *a specializáció, az aktív ügyészi fellépés a nyomozási szakaszban, a büntetőeljárás konszenzuson alapuló rendezése és a nemzetközi együttműködés.*

A specializáció, amelyre a spanyol ügyészség határozottan épít, az emberi erőforrások optimalizálását teszi szükségessé olyan bűncselekmények tekintetében, amelyek erős társadalmi visszhangot váltanak ki, és az egyes területi ügyészségekre beosztott, szakosodott ügyészek szilárd képzésén alapul. A specializáció válasz arra a társadalmi

igényre, amely nagyobb mértékű ügyészi fellépést követel a különösen érzékeny területeken megjelenő bűnözői tevékenységekkel szemben.

A bűnözés egyre specifikusabb területeket érint, erre – következményeik és hatásaik miatt – szervezett és strukturált választ kell adni. Ezért a spanyol ügyészség új, szakosított hálózati struktúrát alakított ki (pl. házastársak közötti erőszakos cselekmények, bevándorlás, munkahelyi balesetek, közúti biztonság, környezet, kiskorúak, áldozatvédelem, a büntetés-végrehajtási intézetek felügyelete, gazdasági bűnözés, informatikai bűnözés, fogyatékos és idős személyek). Képesítésüknek és éleslátásuknak köszönhetően, az ide tartozó ügyészek gyorsabban és egységesebben lépnek fel ezeken a területeken. Mivel előre meghatározott vádbeli megoldások állnak rendelkezésre minden egyes bűncselekményre, a bonyolultsági foktól függetlenül mód van az ügyészi fellépés gyorsítására.

Másrésről, akarat volt az ügyészség tevékeny beavatkozásának elősegítésére a büntetőeljárás nyomozási szakaszában, amely a spanyoloknál az ügyészség és a bűnügyi rendőrség közötti kapcsolatokra is kihat a vonatkozó utasítások révén. (1/08 és 2/08.)

Az ügyész „motor” szerepe tovább erősödött tehát a büntetőeljárásban, amely funkcióval a spanyol eljárási törvény ruházza fel a bűnügyi rendőrség által az ügyész számára végzett munka koordinálása és azon törekvés révén, hogy el lehessen kerülni az eljárási cselekmények fölösleges ismétlését, és a bizonyítási anyag fölösleges halmozását a nyomozási szakaszban.

Ezen kívül az olyan eljárási rendszerben, mint amilyen a spanyol, ahol nincs helye az ügyész munkájában az opportunitás elvének érvényesítésére, az ügyészség a büntetőeljárás konszenzusos lezárása mellett szállt síkra.

A *megállapodásról* mint az eljárás előre hozott megoldásáról, a spanyol büntetőeljárási törvénykönyv rendelkezik, amely – abból az alaptételből kiindulva, hogy több jogot biztosítson a felek számára – előírja, hogy a vádlottnak a legsúlyosabb vádpont tekintetében be kell ismernie a cselekmény elkövetését, és ezért cserébe enyhébb büntetés kiszabását engedi meg.

A számok azt mutatják, hogy a megállapodás az egyik olyan eszköz, amely lehetővé teszi, hogy az idejétmúlt igazságszolgáltatási gépezet működhessen. A joggyakorlatban meglévő bizonyos tehetetlenségi erők azonban meggátolják, hogy ez az eljárási eszköz maradéktalanul hasznosulhasson. Azt tapasztalják ugyanis, hogy évről-évre csak az eljárás végén, „a tárgyalóterem”-ben jutnak megegyezésre, éppen a szóbeli eljárás megkezdése előtt, vagyis akkor, amikor már mindent elvégeztek.

A konszenzusos rendszer ösztönzésére és javítására ezért a Spanyol Állam legfőbb ügyésze 2009. április 1-jén az Ügyvédi Kamara Főtanácsával egyetértési nyilatkozatot írt alá, amely 2009. június 22-én utasítás közreadásával egészült ki, és a különböző spanyol területi ügyészségek közötti egyetértési nyilatkozat aláírását célozta.

Ez a kezdeményezés olyan megfelelő struktúra kialakítására irányul, amely az ügyészek és az ügyvédek közötti kommunikáció folyamatosságára ösztönöz azzal a céllal, hogy a megállapodás időpontja az eljárás első szakaszaira helyeződjék, elkerülve ezzel „a tárgyalótermi” megegyezést. Ez az új struktúra kétségtelenül a konszenzusos rendszer hatékonyságának erősödését eredményezheti a gyorsabb igazságszolgáltatásra törekvés érdekében.

Ez azt jelenti, hogy a konszenzusos eljárásban minden idézés egy és ugyanazon napra összpontosulhat, elkerülve ezzel a fölösleges idéző végzéseket és utazgatásokat, az ügyészségi eljárásban a fenti megállapodások elérésére előírt kritériumok egységesítésével, ennek a feladatnak egy vagy több megbízott ügyészre osztásával. Mindez kétségtelenül pozitívan hat a terhelt és a sértett jogainak védelmére, illetve segítségére.

A gyorsításnak vannak más módzatai is Spanyolországban, például a közvetítői eljárás a büntetőeljárásban, vagy olyan technológiai megoldások, mint például a videokonferencia.

Dánia

*Dániában*¹¹ is, noha nagy erőfeszítéseket tesznek az eljárási időtartam csökkentésére, a feljelentés és a vádemelés között átlagosan mégis 10-11 hónap telik el, bár ez az idő az egyes ügytípusoknál eltérő lehet. A háttérben más országokhoz hasonlóan, az egyre több nehezebb ügy, az egyre több bonyolult jogszabály és az elégséges források hiánya áll. Ezen túlmenően, a gyakorlati nehézségek is előfordulnak a rendőrség, az ügyészség és a bírósági rendszer közötti együttműködésben. Emellett gyakran más állami szervekkel is együtt kell működniük – például a fiatalok ügyeiben a szociális szakvédelmi hatóságokkal, a kóros elmeállapotú terheltek esetében pedig a pszichiátriai intézetekkel. Gyakran ez is „időrabló” tevékenység.

A másik megoldandó probléma a kollégákkal való kommunikáció kérdése: teljesen valószerűtlen elvárások érkeznek a miniszterek, a képviselők, a média és a lakosság részéről. A politikusok elképzelései a büntetőeljárás gyorsaságáról mindaddig nem reálisak, amíg nem adnak létszámemelést, amíg nem lesz két- illetve háromszorosa az eljáró jogalkalmazóknak.

A dánok is felismerték, hogy olyan törvényekre van szükségük, amelyek figyelembe veszik az eljárás ésszerű idejének a kérdését is. A jogi eszközök fontossága és hasznossága mellett azonban másra is szükség van. A dánok rájöttek ugyanis, hogy el kell lesniük a magán üzleti vállalkozásoktól azokat a legalapvetőbb munkamódszereket, amelyek ott beváltak.

Amit alapvetően az elmúlt három évben tettek ennek érdekében, pontosan ugyanaz, mint amit a magán (gazdasági) társaságok tesznek évtizedek óta: profi tanácsadókat kértek fel az ügyészi szolgálat munkamódszereinek vizsgálatára – különösen a helyi ügyészségeken, amelyek az ügyek döntő többségét (90–95 százalékát) dolgozzák fel. Három évvel ezelőtt szerződést kötöttek egy magán tanácsadó céggel. Felkérték a céget, hogy vizsgálja át az összes kerületi ügyészséget, ott kezdve, ahol a legsúlyosabbak a problémák a munkateher miatt. Nem az volt a feladatuk, hogy lehetőségeket keressenek a törvénymódosításra, hanem az, hogy megnézzék, mit lehet tenni a törvényi keretek között, javaslatot téve egészen a legalapvetőbb szokásos munkamenetbeli változásokra. Ezért

---

¹¹ *Jorgen Steen Sorensen*: Simplification and speeding up of Danish criminal procedures. Eurojustice Konferencia, Budapest 2010

szoros együttműködésben dolgoztak együtt a helyi ügyészekkel és más segítő munkatársaikkal. A projekt eredményeként óriási hatékonyság-javulás történt.

- Az egyik projektet Dél-Dánia helyi ügyészi kerületében (Sydsjælland és Lolland-Falster Kerület) valósították meg. Az volt a probléma, hogy az adminisztratív személyi állományra óriási és egyre növekvő ügyteher tornyosult, és rengeteg energiát pocsékoltak az elveszett ügyek keresésére. Ez stresszt és rossz munkahelyi légkört okozott. Megoldást jelentett minden egyes ügy központi rendszerre történő átszervezése és a munkafolyamatok standardizálása, így a személyi állomány minden tagja pontosan tudta, mit, mikor és hogyan tegyen. Ennek eredményeként a kerület kikerült az egyik legkevésbé eredményes szervezet státuszából, és a legjobbak egyike lett, az alkalmazottak elégedettsége pedig jelentősen javult.
- A másik sikeres projekt egy Koppenhágához közeli helyi ügyészi és bírósági kerületben (Københavns Vestegns & Retten i Glostrup) valósult meg. Itt az volt a probléma, hogy túlságosan sok bírósági tárgyalás hiúsult meg a szükséges iratoknak a terhelt és a tanúk számára történő kézbesítésével kapcsolatos nehézségek miatt. A megoldás az ügyészség és a bíróság közötti munkafolyamat átszervezése volt. Ennek eredményeképpen az időben történő iratkézbesítések száma nőtt, az elmaradt tárgyalások száma pedig jelentősen csökkent. Ezen kívül a két szervezet közötti kommunikáció javult, megkönnyítve a két szervezet közötti mindennapos problémák és megkeresések kezelését.

Visszatérve a jogi eszközök szerepére, azokat alapvetően két csoportra osztják a dánok. Az egyik csoportba azok tartoznak, amelyek célja a fölösleges és időpocsékoló eljárások eltávolítása, a másikba pedig azok, amelyek a rendszerre való nyomásgyakorlást célozzák azzal, hogy így vagy úgy előírják, az eljárást gyorsítani kell. Pl. 2008-ban meglehetősen vitatható lépést tettek a terhelt azon jogát illetően, hogy ő maga válassza ki védőjét. Törvénykezésükben ez csakugyan mindenütt az egyik alapjog, és természetesen az Európai Emberi Jogi Egyezmény 6. cikke is ezt mondja ki. Ugyanakkor azonban azt tapasztalták, hogy a saját védő megválasztásához való jog gyakran nagy késedelmet jelent az igazságszolgáltatásban. Az ügyvédek elfoglaltak, szoros az időbeosztásuk. Főleg a sztárügyvédeké. Ezért 2008-ban azzal egészítették ki a jogszabályt, hogy a bíróság megtagadhatja egy konkrét ügyvéd kijelölését, ha az jelentős késedelemmel járna.

Kezdetben a bíróságok kissé vonakodtak attól, hogy megtagadják a terhelt szabad védőválasztásához való jogát. Mivel azonban egyértelműen ez az a jog, amely késlelteti az eljárás gyors befejezését, a dán ügyészek remélik, hogy a bíróságok élni fognak ezzel az új eszközzel.

A jogi eszközök másik kategóriája a kifejezetten az eljárást gyorsító rendelkezések meghozatala. Pár példát erre:

- Ha a kezdő eljárási cselekménytől számított 18 hónapon belül nem hoznak határozatot a büntetőeljárás megindításáról, vagy meg nem indításáról, akkor írásban értesíteniük kell a gyanúsítottat arról, hogy miért nem fejezték be az ügyet, és mikorra várható a határozat. A gyanúsított ezután kérheti a bíróságtól, hogy vizsgálja meg az ügyet. Kivételes esetekben a bíróságok határidőt állapíthatnak meg, amelyen belül az ügyészségnek határozatot kell hoznia. Ha a kitűzött határidőn belül nincs határozat, a bíróság megszüntetheti az ügyet.
- Másik példa az előzetes letartóztatás ideje. Az alapelv most az, hogy az előzetes letartóztatás nem lehet 6 hónapnál hosszabb azokban az esetekben, amikor a maximálisan kiszabható büntetés 6 évnél kevesebb. Nem lehet 1 évnél hosszabb azokban az esetekben, amikor a maximális büntetés 6 év, vagy annál hosszabb időtartam. A 18 évesnél fiatalabb terhelteknél az előzetes letartóztatás nem lehet 4 hónapnál hosszabb akkor, amikor a legsúlyosabban kiszabható büntetés 6 évnél rövidebb, és 8 hónap, amikor a maximális büntetés 6 év vagy még több. Ezeket az időkorlátokat általános szabályként alkalmazzák, de ez nem jelenti azt, hogy ne lehetne kivételt engedni alóluk.
- Újabb példaként, a Parlament időhatárokat állapított meg a különböző ügytípusokra. Például a testi sértés alapeseteire az ügy első feljelentésétől számított 30 napon belül határozatot kell hozni a büntetőeljárás megindításáról. Erőszakos közöszlés eseteiben az ügy jellegétől függően, 60 vagy 120 napon belül kell határozatot hozni. Kiskorúakat érintő ügyekben általában 60 napon belül kell határozatot hozni, kivéve, ha nincs másik, még szorosabb határidő.

Ezekben a kategóriákban elfogadható sikerességi mutatóik vannak – például a testi sértéses ügyek 70%-ában a 30 napos határidőn belül megindítják a büntetőeljárást. Sajnos az ilyen eredményességi mutatók alapján a miniszterek és a politikusok hajlamosak határidőket sugallni sok másfajta ügytípusra is, mert úgy vélik, hogy ez a megoldás máshol is működik.

Ez természetesen az ilyen határidők alapproblémájára is rávilágít. Mert nyilvánvaló, ha bizonyos ügyekben elrendelik, hogy 30 napon belül meg kell indítani a büntetőeljárást, akkor azt el lehet végezni. De sokszor ez elkerülhetetlenül más típusú ügyek rovására megy. Ezért Dániában is az a helyzet, mint sok más országban, hogy bizonyos ügyek gyorsítása más ügyek ugyanolyan mértékű késleltetését jelenti.

Eddig a büntetőeljárás gyorsítását szolgáló *jogi* eszközökről és mechanizmusokról volt szó. Egyes eszközök a fölösleges törvényi eljárások kiküszöbölését célozzák, ezért ezeket feltétlenül alkalmazni kell. Más eszközök célja az egyszerű nyomásgyakorlás (Pl. valamilyen formában határidők előírása a különféle ügytípusokban). Alighanem jól működnek ezek, de csak azért, mert egyszerűen átcsoportosítják az erőforrásokat más olyan ügytípusok rovására, amelyeket nem fednek le kifejezetten a megjelölt határidők. Részben ez az oka annak, hogy Dániában igen sikeresek a testi sértéses esetek büntetőjogi üldözésének gyorsításában, miközben ugyanakkor átlagosan 10-11 hónapot fordítanak más büntetőügyekben a határozathozatalra.

A dánok szerint, amikor arról beszélünk az EU-ban, hogy az ügyészi szervezeteknél fel kell gyorsítani az eljárásokat és a határozathozatalt ésszerű időn belül kell meghozni, akkor ennek nem egyedüli módja a törvények módosítása. A dán legfőbb ügyész jelszava, miszerint „okosabban és nem keményebben kell dolgoznunk”. A problémát legtöbbször Dániában is az jelenti, mint ahogy annyi más helyen is, hogy sok állami szervezet meglehetősen konzervatív a munkamódszereit illetően, és az évek alatt kialakult rutin szerint, alaposabb vizsgálódás nélkül járnak el. Az arra irányuló kísérletekkel, hogy azt tegyék, amit a magánszektor tesz folyamatosan (pl. hatékonysági standardokat állít fel, és a munkamódszereket standardizálja), alighanem a jövőben is kételkedéssel találják majd szemben magukat. Ennek ellenére, az eddigi tapasztalatuk szerint, nagyon is megérte a dánoknak, hogy tevékenységüket professzionális szakértőkkel vizsgáltatták meg.

Románia¹²

A román igazságügyi hatóságok tevékenységüket jelenleg az 1968-ban elfogadott Büntetőeljárás Törvény alapján végzik. A kommunista rendszer bukása után számos alkalommal módosították a Be.-t, hogy igazodjék az új társadalmi valósághoz, a technológiai fejlődéshez, a nemzetközi emberi jogi normákhoz és az európai közösségi jog rendelkezéseihez. A büntetőeljárás törvényben végrehajtott változások igazodtak az Európai Emberi Jogi Bíróság joggyakorlatához is.

Az új környezethez igazítás céljából bevezetett törvénymódosítások azonban a korábbi totalitárius társadalom specifikus jogfilozófiájának megfelelő szocialista törvénybe kerültek, és így a többi rendelkezéssel sokszor ellentétes eszközöket eredményeztek, ez pedig súlyos értelmezési nehézségeket okozott.

Ez a helyzet az ügyészségek és a bíróságok túlterheltségéhez, az eljárások mérhetetlen elhúzódsához és ellentmondásos, kiszámíthatatlan joggyakorlathoz vezetett. Ez pedig a büntető igazságszolgáltatási rendszer hatékonysága ellen ható általános bizalmatlanságot váltott ki.

2009-ben például, Románia Igazságügyi Minisztériuma közel 1,4 millió büntetőügyet regisztrált, amely több mint nyolcszorosa az 1989. évi összes ügynek, és háromszor nagyobb, mint 2000-ben, ugyanakkor az ügyészek létszáma nem változott. Következésképpen az elsőfokú bíróságok mellett működő egy-egy ügyészségnek átlagosan 1100 ügyet kellett megoldania, míg egyes ügyészségeken az átlag a kétezret is meghaladta.

Ilyen körülmények között Románia új büntetőeljárás törvény elfogadását határozta el, olyan korszerű törvényi keret kialakítása végett, amely megkísérli megtartani a mostani törvénykönyvben is meglévő, életképes megoldásokat, ugyanakkor átveszi más európai államok, különösen Németország jogából a megfelelő megoldásokat.

---

¹² *Gabriela Scutea*: Legal instruments and mechanisms to accelerate and simplify criminal proceedings. Principles introduced by the new Romanian Criminal Procedure Code. Eurojustice Konferencia, Budapest, 2010

A remélt végeredmény: olyan koherens és hatékony keret létrehozása, amely igazodni képes a román jogrendszerhez, és amely a büntetőügyekben megkönnyítheti a gyors döntéshozatali eljárást, miközben biztosítja az emberi jogok és alapvető szabadságok megfelelő megtartását minden eljárás alá vont személy számára.

A fenti értékek közötti helyes egyensúly kialakításának igénye hosszú vitákat eredményezett. Az egyik megoldás hívei szerint a hatékonyság a lehető legtöbb alaki kötöttség feladását és jelentős mérlegelési jogosultság megadását teszik szükségessé az igazságügyi hatóságok számára, más vélemények szerint azonban az alaki kötöttségek az egyéni jogok fontos garanciáit jelentik. Ez utóbbiak úgy gondolják, hogy a hatóságok fellépési jogosultságát szigorúan törvénnyel kell szabályozni.

Most pedig röviden tekintsük át azokat a megoldásokat, amelyeket a román törvényalkotó fogadott el a legfontosabb eljárási intézményekről, és amelyek az új Be. szövegezési és elfogadási folyamatában vitákat generáltak. A megoldásokat nem a fent említett vita egyszerű leképezése inspirálta, hanem különböző válaszokat kínált; következésképpen az új törvényben helyenként az egységes filozófia hiánya mutatkozik.

a.) Az igazság kiderítésének, az ártatlanság vélelmének, az emberi méltóság tiszteletben tartásának klasszikus eszméin fölül az új törvénykönyv új elveket vezet be, például az ésszerű időn belül megtartott tisztességes eljáráshoz való jogot, az igazságszolgáltatási funkciók szétválasztását a büntetőeljárás során, a bűnügyi nyomozás célszerűségét (a bűnügyi nyomozás kötelező jellegének klasszikus elvén fölül), vagy a lojalitást a bizonyítékok beszerzésében.

b.) A legfontosabb új elem az alapelvekkel kapcsolatban: a bírósági funkció megváltozása: vagyis egy előkészítő tanács mondja ki, hogy az ügy bíróság elé utalható-e, vagy sem. Ez a német jogból „kölcsonvett” intézmény gondoskodik az előkészítő szakaszban a törvényességről, így az nem az ítélező bíró feladata többé. A rendelkezés nagy előnye, miszerint legfeljebb 30 nap alatt az eljárást be kell fejezni. Így később, akár több évvel a nyomozás után, a bírói szakaszban már nem lehet az ügyet az ügyésznek visszaküldeni

Az előkészítő tanáccsal kapcsolatban az egyik legvitatottabb kérdés a bíró által lefolytatandó törvényességi felügyelet terjedelme volt: vagyis, hogy ennek a fajta ellenőrzésnek mind a törvényességre, mind pedig az ügy bírósághoz utalásának jogalapjára is összpontosulnia kell-e. A román törvényhozás által elfogadott megoldás előrelépést jelentett a német megoldáshoz képest, amennyiben az ügyész továbbra is megtartja kizárólagos hatáskörét annak értékelésére, hogy a bizonyíték elégséges-e a vádemeléshez, míg az előkészítő tanács általi felügyelet arra szorítkozik, hogy teljesültek-e az eljárási garanciák a bűnügyi nyomozás szakaszában.

c.) Az ügyészeket érintő lényeges változás az oportunitás elvének kivételként való bevezetése, amely lehetővé teszi, hogy a legalitással szemben a csekély súlyú ügyek esetében ne legyen kötelező a nyomozás lefolytatása. Eszerint az ügyész megszüntetheti a nyomozást, ha az nem szolgál közérdeket. Cél az igazságügyi hatóságok által feldolgozott büntetőügyek számának csökkentése és lehetőség arra, hogy a korlátozottan rendelkezésre álló nyomozási erőket az igazán fontos ügyekre irányítsák.

d.) Az új törvénykönyv bevezeti a bűnösség beismeréséhez kapcsolódó eljárást. Ennek révén az ügyek egyszerűsített és sokkal gyorsabb eljárásban oldhatók meg. Feltétele, hogy az elkövető beismerje a vele szembeni vád tárgyát képező cselekmény elkövetését. Cserében rövidebb büntetést kap. A cél ugyanaz, vagyis a bírósági erőforrások átirányítása azokra a nagyobb ügyekre, amelyek az erőforrások befektetését jobban indokolják ahelyett, hogy minden ügy azonos fontosságot élvezzen, mint ahogy az jelenleg is van. A bűnösség beismerésével kapcsolatos eljárás hatása nagyobb, mint a büntetőeljárás megszüntetése. Kivételt csak az életfogytig tartó büntetéssel fenyegetett bűncselekmények jelentenek.

e.) Új rendelkezések szabályozzák a speciális nyomozás-felügyeletet és a nyomozási technikákat. Olyan új technikák kerültek bevezetésre, amelyek nem szerepelnek a mostani törvénykönyvben, mint például a korrupciós bűncselekmények vagy a csalárd szerződések felderítési technikái. Az új törvénykönyv rögzíti: azok az eszközök, amelyek sértik a magánszférához való jogot, bírói engedélyhez kötöttek, és csak kivételes körülmények között engedélyezheti ezeket az ügyész.

Korábban heves vitákra került sor, különösen a lehallgatás, a fedett nyomozók és a postai küldemények ellenőrzése vonatkozásában. Az újonnan elfogadott megoldások, megtartva a mostani rendelkezések többségét, mégis lehetővé teszik az ügyész számára, hogy sürgős esetekben eljárhasson, de ekkor is szükséges a későbbi jóváhagyás.

Meglepő megoldás került elfogadásra a DNS-profilkészítést illetően: ez olyan bizonyítási eszköz, amely csak bírói jóváhagyással alkalmazható.

f.) Az új Büntetőeljárás Törvénykönyv korábban nem ismert kényszerintézkedéseket vezet be, például az igazságügyi felügyelet, az óvadék melletti igazságügyi felügyelet és a házi őrizet intézményét. A felsorolt intézmények bizonyos esetekben nagyobb mérlegelési szabadságot biztosítanak a bíró számára ahhoz, hogy a megfelelő intézkedést alkalmazza.

A házi őrizetre vonatkozó rendelkezések az előzetes letartóztatáshoz kapcsolódnak; az időtartam a nyomozati szakban nem lehet 180 napnál hosszabb. Az új intézkedések szabályozásának szükségessége 2009-ben vált nyilvánvalóvá, amikor a nemzetközi bűnügyi jogsegély-együttműködésről szóló törvénnyel kapcsolatos joggyakorlat egységesítése céljából a Legfelsőbb Bíróság kimondta:¹³ a házi őrizet külföldön letöltött időtartamát be kell számítani a román bíróság által hozott büntetőjogi felelősséget megállapító ítéletekbe.

Összességében elmondható, hogy az új román Be. lehetővé teszi az igazságszolgáltatás mint közszolgáltatás működésének javítását. Az új rendelkezések sokkal rugalmasabbak és tágabb mérlegelési lehetőségeket biztosítanak az igazságügyi hatóságok számára. Az a tény, hogy sok formai követelményt kihagytak és az eljárások törvényességi felügyeletét egyszerűsítették, a román társadalom bizonyos érettségi szintjét tükrözi, és ezáltal nagyobb bizalmat élveznek a bírák és az ügyészek is.

A fentiek azonban önmagukban kevésnek bizonyulnak, ha nem társul hozzájuk az igazságszolgáltatás megfelelő átszervezése, továbbá olyan feltételek megteremtése, amelyek összhangban vannak a teljes román jogrendszerrel. Az új Be. mindaddig nem fogja beváltani a hozzá fűzött reményeket, amíg a jogalkalmazók nem lesznek képesek a

---

¹³ A Legfelsőbb Bíróság 2009. október 22-i, 22. számú határozata.

rugalmas új intézményeket az igazságszolgáltatási rendszer egyszerűsítésére, ésszerűsítésére és korszerűsítésére használni.

3. A büntetőjog „szerepfelfogása”

Az utóbbi néhány évben alapvető változások következtek be a kriminálpolitikai gondolkodásban. Ennek egyik hozadéka, hogy egyre inkább előtérbe került a sértettnek okozott sérelem kompenzációját értékelő büntetőjogi gondolkodás. Alapvető kérdés ugyanakkor, hogy nem került-e ezzel a büntetőjog egyfajta szereptévesztésbe?

A problémát nyilvánvalóan több oldalról meg lehet közelíteni, úgy gondoljuk azonban, hogy a választ a jogellenesség értelmezése körül találhatjuk meg. A jogellenesség mibenlétének megragadása során alapvetően fontos és egyben vizsgálendő kérdés is, hogy azt egységesként fogjuk-e fel, vagy azt fogadjuk el alaptételként, hogy különbség tehető úgymond „általában vett”, illetőleg büntetőjogi jogellenesség (büntetőjog-ellenesség) között. Ezt a kérdéskört *Nagy Ferenc* egy nem túl régi tanulmányában¹⁴ részletesen áttekintette, és megállapításaival nagyrészt egyet is lehet érteni. Ezek a következők: hazai megközelítésben a büntetőjog-ellenesség a jogellenességen mint átfogó kategórián belüli halmaz értelmezendő. Ennek következtében egyrészt amit a büntetőjogon kívüli más jogterület jogszerűként megenged, azt a büntetőjog nem tilthatja, másrészt amit a büntetőjog jogellenesként tilt, az a jogrend számára jogellenes, harmadrészt, amit más, büntetőjogon kívüli jogterületek tiltanak, az nem feltétlenül büntetőjog-ellenes.¹⁵

Nem szorosan illeszkedik a tanulmány témájához, de meg kell említeni azt a problémakört, amely a Büntető törvénykönyvön kívüli jogellenességet kizáró okok kapcsán merül fel. A jogellenesség hiánya a Btk.-n kívül más jogszabályokon, más jogterületek szabályain, illetve adott esetben szokásjogi/bírói jogi „normákon” is alapulhat. Így például aki más magzatát elhajtja, bűncselekményt (büntetőjog-ellenes cselekményt) követ el. Az 1992. évi LXXIX. törvény viszont bizonyos esetekben lehetővé teszi a terhesség megszakítását. A magzatelhajtás tehát típusát tekintve a büntetőjog szempontjából jogellenes cselekmény, azonban ha más jogszabály engedélyezi, a konkrét esetben (a jogrend szempontjából) nem lesz jogellenes, ezáltal a büntetőjog szempontjából sem. Vagy például a

¹⁴ *Nagy Ferenc*: A jogtalanság, illetve a jogellenesség és a bűnösség elválasztásáról – német dogmatikai háttérrel. In: *Jogelméleti Szemle*, 2007/4. szám

¹⁵ *Nagy*: i.m. 8. p.

rágalmazás/becsületsértés szintén büntető-jogellenes cselekmények, azonban ha valamely hivatali vagy hatósági jog gyakorlásának, kötelezettség teljesítésének velejárója, nem tekinthető általában véve jogellenesnek, így büntetőjog-ellenesnek sem. E példákban annak kell kitűnnie, hogy egy egyébként (absztrakt módon) a büntetőjog szempontjából jogellenes cselekmény jogszerűségét a konkrét esetben egy, a büntetőjogon kívüli szabály szünteti meg. Ily módon a cselekménytípus büntetőjog-ellenessége még nem mond semmit a konkrét cselekmény büntetőjog-ellenességéről. Az a tétel, hogy amit a büntetőjog jogellenesként tilt, a jogrend egésze számára jogellenes, csak azokkal a kivételekkel igaz, amikor a jogrend más (írott vagy adott esetben íratlan) szabálya nem szünteti meg annak saját, és ezáltal büntetőjog-ellenességét. Természetesen a Btk-ban szabályozott jogellenességet kizáró okok esetén más a helyzet, ott a büntetőjog-ellenesség hiánya magán a büntető jogszabályon alapul.

A téma szempontjából a jogellenesség heterogenitásának konzekvenciáit kell levonni. Ha a jogellenességet nem homogénként fogjuk fel, és ennek következtében különbséget teszünk büntetőjog-ellenesség és általában vett jogellenesség között, akkor ezzel el kell ismernünk annak jogosultságát, hogy létezik más jogágbeli (például polgári jogi) jogellenesség is. (Ezzel nem vitatjuk azt, hogy a „nagy halmaz”, vagy átfogó kategória maga a jogellenesség, és ezen belül helyezkednek el az egyes jogági jogellenesség-részhalmazok.) Amennyiben pedig különbséget teszünk a különböző jogági jogellenességek között, akkor ennek le kell vonni a szélesebb következményét is. Ezzel ugyanis nehezen egyeztethető össze az a mai, divatos kriminálpolitikai szemlélet, illetve annak jogi leképeződése, amely a büntető ügyben a sértett érdekeit előtérbe helyezve az elkövető büntetőjogi felelősségre vonását adott esetben kártérítési kötelezettség teljesítésétől, jóvátételtől teszi függővé, így például a tevékeny megbánás [Btk. 36. § (1) bek.] a közvetítői eljárás [Be. 221/A §] vagy a vádemelés elhalasztásának bizonyos esete kapcsán [Be. 222. §]. A büntetőjognak a büntetőjog-ellenes cselekményeket kell kezelnie, a bűncselekménnyel esetlegesen okozott más jogsértést az „illetékes” jogágnak. Az ellenkező esetre akkor van lehetőség, ha a jogrendet egységesnek (homogénnek) fogjuk fel, bármely jogellenes cselekményt pedig maga a jogrend elleni támadásként.

A magunk részéről azt a felfogást gondoljuk helyesnek, amely a jogellenesség mint átfogó kategórián belül megkülönbözteti a különböző jogágak szerinti jogellenességet. Ezeknek az átfogó jogellenességhez, és egymáshoz való viszonya az, amely rendezésre szorul. Az nem lehet vitás, hogy a jogellenesség eredete egységes töről fakad. Ha úgy tetszik, a jogrend egységét az Alkotmány testesíti meg, amennyiben meghatározza az alapvető

jogokat és kötelességeket. Minden jogsértés végső soron az Alkotmány által védelemben részesített jogok megsértését jelenti. A jogsértés kezelése azonban mindig annak a jogágnak a területére kell, hogy tartozzon, amely sérelmet szenvedett. Így például az emberölés büntetőjog-ellenes cselekmény, de nyilvánvalóan ütközik az Alkotmány azon rendelkezésébe, hogy mindenkinek joga van az élethez, és attól senkit sem lehet önkényesen megfosztani [Alk. 54. § (1) bek.]. A cselekmény elbírálására azonban alapvetően a büntető igazságszolgáltatás jogosult a büntetőjog (büntető törvény) alapján. Olyan „általános”bírói fórum nincs, amely a cselekményt a jogrend elleni általános támadásként, az Alkotmány szabálya szerint próbálná megítélni. Szintén nem jogosult a polgári bíróság büntető ügyben eljárni. Ugyanakkor vannak olyan cselekmények, amelyek adott esetben több jogág szabályait tekintve is jogellenesek lehetnek. Így a rágalmozás vagy becsületsértés a büntetőjogi tényálláson kívül a polgári jog szerinti jóhírnév sérelmét is eredményezi [Ptk. 78. §]. A lelkiismereti szabadság sérelme, a személyes szabadság jogellenes korlátozása, a testi épség, az egészség, valamint a becsület és az emberi méltóság megsértése – a büntetőjogi védelem mellett – a személyhez fűződő jogok sérelmét is jelenti [Ptk. 76. §]. Így tehát az, hogy a cselekmény jogellenességét mely jogág szerint kell megítélni, hogy van-e kizárólagosság e tekintetben vagy lehet párhuzamosság, körültekintően kell megítélni. Az is fontos szempont, hogy a különböző jogágak szerinti jogellenességek egymással dinamikus viszonyban vannak (lehetnek). Ezért van az, hogy a típusában büntetőjog-ellenes cselekmény a konkrét esetben a jogrend egy másik szabályának engedélye folytán megszűnik jogellenesnek lenni, és ez visszahat magának a büntetőjog-ellenességnek a megítélésére is. A tipikus, vagy absztrakte szabályozott és a konkrét cselekmény jogellenessége között mindenezek fényében olyan különbség van, amit mindig vizsgálni kell.

Mindebből az is következik, hogy a büntetőjog „polgári jogiasodása” ellentétben áll azzal a hagyományos felfogással, hogy a büntetőjog alapvetően alá-és fölérendelt hatalmi viszonyt feltételez, és feladata a bűncselekmények miatti felelősségre-vonás, ami (néhány kivételtől eltekintve, mint például a magánindítvány vagy a kívánat) független a sértett akaratától, a sértettnek okozott kár megtérítésétől, a tevékeny megbánástól. Ezek a jogintézmények és eljárási formák kétségtelenül erősítik a sértett érdekeit, azonban a másik oldalról az eljárások elhúzódnását is eredményezhetik.

4. A bűnözés alakulása

A bűnözés alakulása is összefüggésbe hozható a büntetőeljárások időtartamával. Ezzel kapcsolatban egyrészt a(z ismertté vált) bűnözés, azon belül is az egyes – nehezen bizonyítható ügytípusok – alakulását és a bűnüldöző hatóságok kapacitását kell megemlíteni.

A bűnözés *terjedelmét* vizsgálva azt lehet megállapítani, hogy 1989-hez képest jelentősen megnőtt az ismertté vált bűncselekmények száma, ez 1998-ban érte el a csúcspontját, azóta viszont lényegében – néhány kisebb-nagyobb kiugrástól eltekintve – csökken. Az elmúlt tíz év adatait nézve ez azt jelenti, hogy a 2000-es szintről (450.673) a bűncselekmények száma 2009-re 394.034 darabra apadt, azonban 2010-ben ismételt kiugrás figyelhető meg, ekkor a deliktumok száma 447.186 volt.

Az egyes *bűncselekmény-csoportok* terjedelmét vizsgálva azt kell kiemelni, hogy vannak olyan bűncselekményi csoportok, amelyek a nehezen bizonyítható bűncselekmények közé sorolhatók. Ezek azok a bűncselekmények, amelyeknek mind a nyomozása, mind az elbírálása kétség kívül hosszabb időt vesz igénybe. Ilyen bűncselekmények a személy elleni, a gazdasági, a közélet tisztasága elleni és az ahhoz kapcsolódó bűncselekmények. Ezen deliktumok összesített száma az elmúlt húsz év alatt több mint a kétszeresére emelkedett, befolyásolva ezzel az ügyek elbírásának időtartamát.

A bűnözés – téma szempontjából jelentős – alakulását a következő táblázat szemlélteti¹⁶:

év ¹⁷	bűncselekmények száma	személy elleni	gazdasági	korrupciós	„nehéz megítélésű” ¹⁸
------------------	-----------------------	----------------	-----------	------------	----------------------------------

¹⁶ Tájékoztató a bűnözésről. 2009 és 2010 év. Belügyminisztérium Koordinációs és Statisztikai Osztály – Legfőbb Ügyészség Számítástechnika-alkalmazási és Információs Főosztály.

¹⁷ Bázisévként az 1989-es évet vettük, ezt követően alapvetően ötévente vizsgáltuk meg az adatokat, azonban megjelöltük azokat a „közbülső” éveket is, amelyekben különös kiugrás volt tapasztalható, illetve az elmúlt három év adatait külön ismertetjük.

1989	225.393	11.224	8.073	676	19.973
1990	341.061	13.043	9.858	335	23.236
1995	502.036	16.096	5.064	509	21.669
1998	600.621	18.684	13.454	903	33.041
2000	450.673	16.591	10.986	650	25.227
2005	436.522	17.780	17.106	958	35.844
2008	408.407	20.880	15.870	541	37.591
2009	394.034	23.914	16.752	963	41.629
2010	447.186	27.897	21.119	481	49.497

5. A megfelelő szervezet, szervezeti hatékonyság

A megfelelő szervezeti létszám és a megfelelő szervezeti felépítés alapvető követelménye lenne a hatékony bűnüldözési munkának. Sajnálatos jelenség, hogy a bűnözés nincs tekintettel az igazságszolgáltatásban dolgozók leterheltségére. Adataink a 2000. évtől kezdődően vannak, amelyek a következőket mutatják.

A rendőrség létszáma 2000 és 2010 között 28.873-ról 33.450-re emelkedett. Az ügyészek száma szintén ebben az időszakban 1628 főről 1741 főre nőtt. Megjegyzendő azonban, hogy 2006-ban 1950, 2008-ban pedig 1930 volt az ügyészi létszám. Csak zárójelben jegyezzük meg, hogy 1990-ben az ügyészek száma 1100 körül alakult. A büntetőjogi területen dolgozó bírók száma 2000-től 2010-ig 801 főről 1059-re emelkedett.¹⁹ Érdemes hozzátenni, hogy a bűncselekmények száma 2000 és 2010 között csökkent, még úgy is, hogy 2010-ben jelentős kiugrás figyelhető meg az előző évekhez képest.

A büntető bíróságokhoz érkezett ügyek számát áttekintve a 2000. és 2010. évet alapul véve lényeges csökkenés, az utolsó három évet fegyelembé véve pedig, ingadozás figyelhető meg. 2000-ben 119.003., 2008-ban 76.589., 2009-ben 73.458., 2010-ben pedig 80.155 ügy érkezett a büntető bíróságokhoz. 2010-ben ebből a 80.155-ből 17.977 a fővárost érintette.²⁰

¹⁸ Ez az oszlop a személy elleni, a gazdasági és a korrupciós jellegű bűncselekmények összegét tartalmazza.

¹⁹ Bűnözés és igazságszolgáltatás 2002–2010. Legfőbb Ügyészség, Budapest, 2011

²⁰ Magyar statisztikai évkönyv, 2010. KSH, Budapest, 2010. 166. p.

Végül még egy statisztikai jellegű dolgot kell megemlítenünk. Láng László 2010-ben, a Eurojustice konferencián elhangzott előadásában kifejtette, hogy 1980-ban az összes büntetőeljárás alig 3,7%-a húzódott 1 éven túl; 2008-ban 54,3%-a, vagyis az eljárások csaknem tizenötszöröse. Az egész eljáráson belül a nyomozás időtartamának arányára 1980-ban még nem volt teljes körű adatgyűjtés, annyi azonban megállapítható, hogy 30 évvel ezelőtt a 2 hónapon túli nyomozások aránya nem érte el a 4%-ot. 2008-ban az 1 éven túli nyomozások aránya alig haladta meg a 2%-ot. Pontosan 2,14 % volt.

Egy szintén 2010-ben írt doktori disszertáció is arra mutat rá, hogy – az ügyészség adatai alapján – az egy és két év között húzódó ügyek aránya 1991-ben 8,7% volt, 2005-re viszont 20,4%-ra növekedett, a két éven túli ügyek aránya 3%-ról 18,7%-ra nőtt. 2007-ben az ügyek 13,2%-a két és három év között fejeződött be, 12,6% pedig három évnél hosszabb ideig húzódott. Mindezek alapján az állapítható meg, hogy mostanra az ügyek majd' 40%-a egy évnél hosszabb ideig húzódik.²¹

Az EJEB hazánkat az ésszerű határidőn belüli döntés elmulasztása miatt több ítéletében is elmarasztalta: Pl. Klement Tibor v. Mo.; Kocsis László v. Mo.; Mohai Eszter Brigitta v. Mo.; Varga István v. Mo.

A nagy ügyteher nyilvánvalóan nincs kedvező hatással a büntetőügyek gyors befejezésére. Ez azonban a számok ismeretében nem szolgál kielégítő magyarázatul. Az elmúlt tíz évet alapul véve azt láthatjuk, hogy a bűncselekmények száma csökkent, a 2000. évet bázisévnak tekintve 2008-ra 42.266-tal, 2009-re 56.639-cel, míg 2010-re is 3487-tel. Emellett a szervezeti létszám mindhárom szektorban valamelyest nőtt. Az ügyek elhúzódása mindezek ellenére fokozódott. Ennek oka – óvatos feltételezésbe bocsátkozva – nem feltétlenül a bűnözés terjedelmében, hanem inkább szerkezetében lehet keresendő: az előzőekben említett, „nehéz megítélésű” ügycsoportba tartozó bűncselekmények száma ugyanis 2000 és 2010 között lényegében megduplázódott.

Egy gondolat erejéig még az ügytehernél maradva, az ügyészség terhelését nyilvánvalóan tovább fokozta az a rendelkezés, amely kötelezővé tette az *ügyészi jelenléte*t a tárgyaláson. (Zárójelben jegyezzük meg, mert a kérdéssel a következő pontok egyikében foglalkozunk részletesen, hogy az ügyészi jogosítványok szélesítése is a terhelés

---

²¹ Pápai-Tarr. i.m. 22. p.

növelése irányába mutat.) Ennek következménye az, hogy a Be.-t módosító 2010. évi CLXI. törvény értelmében már ügyészégi fogalmazó is képviselheti a vádat akkor, ha a bűncselekményre a törvény öt évnél enyhébb szabadságvesztést rendel, a terhelt nincs fogva, és a vádlott nem kóros elmeállapotú [35. § (2) bek.]. A fogalmazókhoz szorosan kapcsolódik a képzés témaköre.

A szervezeti hatékonyságot, úgy gondoljuk, több tényező is képes lehet növelni. Az egyik ilyen, hogy a *fogalmazók és titkárok képzése* mellett nagy hangsúlyt kellene kapnia az ügyészek, bírák továbbképzésének is. Az ügyészek kriminalisztikai ismereteinek a megalapozása, fejlesztése például rengeteg segítséget nyújthat a nyomozás felügyelete, irányítása során.

Szintén a szervezeti hatékonysággal összefüggésben említendő meg az *adminisztratív terhek* kérdése. A büntető ügyben eljáró hatóságok kényszerűen, de kötelesek számos adminisztrációs feladatot ellátni. Ez kétségtelenül a rendszerben dolgozók hivatali munkaidejét terheli, egyben hozzájárul az ügyek elhúzódásához is. Az utóbbi Be. módosítások igyekeztek több tekintetben egyszerűsíteni a büntető ügyben eljáró hatóságok munkáját. Így például a 2010. évi CLXXXIII. törvény a nyomozás határidejének meghosszabbításával kapcsolatos szabályokat tette „rugalmasabbá”²² [138. §] Az elgondolás helyeselhető, azonban alapvető követelménynek tartjuk, hogy az adminisztrációs egyszerűsítés nem járhat az eljárásban részt vevők jogainak csorbításával. A 2011. évi LXXXIX. törvény úgy rendelkezik, hogy az ügyész az eljárást a vádemelés elhalasztásának lejártától számított harminc napon belül határozat meghozatala nélkül, a vádemelés elhalasztásáról szóló határozatra írt, a megszüntetés tényét rögzítő feljegyzéssel megszünteti, ha a vádemelés tartama eredményesen telt el [13. §]. Ez a szabály – összevetve a panaszjogra vonatkozó rendelkezéssel, amely a panaszt az ügyészi határozattal szemben teszi lehetővé – véleményünk szerint nem állja ki a garanciális követelmény próbáját.

6. Az ügyészi jogosítványok szélesedése

---

²² Általános indokolás, 4. pont.

A büntetőeljárás gyorsítását célozzák azok az intézkedések, amelyek az ügyészi jogosítványokat szélesítik azzal a céllal, hogy az eljárás ne kerüljön bíróság elé. Azonban ezek az intézkedések bizonyos esetben éppenséggel ellene hatnak az eljárás gyorsabb lezárásának, máskor pedig alapvető eljárási jogokat sértenek.

a) A bíróságok tehermentesítését célzó és az ügyész jogosítványait szélesítő intézkedések egyik korábbi eklatáns példája a *vádemelés elhalasztása* – mint „ügyészi próbára bocsátás”. E jogintézmény valójában egyfajta „eljárási szankció”. Ez a jellege leginkább akkor kristályosodik ki, ha a vádemelés elhalasztása magatartási szabály vagy kötelezettség megállapításával is jár. Az „eljárási szankciókkal” – különösen a vádemelés elhalasztásával – kapcsolatban több problémakört is meg kell említeni.

Az egyik az, hogy vádemelés elhalasztására akkor kerülhet sor, ha a vádemelés feltételei fennállnak, és gyakorlatilag akkor, ha az elkövető beismerte a bűnösségét. A vádemelés elhalasztása esetén az ügyész megállapítja a bűncselekmény elkövetését, és az elkövetővel szemben emiatt hátrányos jogkövetkezményt alkalmaz. Azaz az ügyész állapítja meg a gyanúsított büntetőjogi felelősségét. A Be. 3. §-ának (2) bekezdése szerint bűncselekmény elkövetése miatt bárkinek a felelősségét megállapítani, és emiatt vele szemben büntetést kiszabni egyedül a bíróság jogosult. Ebben a szabályban két dolog szerepel, amit csak a bíróság tehet: a büntetőjogi felelősséget megállapítani, illetve büntetést kiszabni. Így a vádemelés elhalasztását kimondó ügyészi határozat – tekintettel arra, hogy a panasz tételére nyitva álló határidő letelte után „kvázi” jogerőssé válva büntetőjogi felelősséget konstituál – a jelenlegi jogszabályi környezetben mindenképpen aggályosnak tekinthető.

A másik probléma: az ügyésznek joga van – bár a gyanúsított hozzájárulásával – a gyanúsított részére kötelezettségként köz javára végzett munkát [Be. 225. § (2) bek. c) pont] előírni. Ez nagyon közel van a közérdekű munkához, ami (fő)büntetés, azonban nincsenek meg azok a garanciák, amelyek a közérdekű munkát jellemzik, sem tartamában, sem idejében, sem jellegében stb.

A harmadik probléma ahhoz kapcsolódik, hogy az egyes eljárási és az igazságszolgáltatást érintő egyéb törvények módosításáról szóló 2011. évi LXXXIX. törvény 11. §-a a vádemelés elhalasztását különös méltánylást érdemlő esetben lehetővé

tette ötévi szabadságvesztéssel [nyelvtanilag helyesen: szabadságvesztésnél] nem súlyosabban büntetendő bűncselekmény elkövetése esetén is. Ilyenkor a vádemelés elhalasztásának tartama a törvényben meghatározott büntetési tétellel azonos. Azaz, a lényegében a tárgyalás mellőzéses próbára bocsátást felváltó vádemelés elhalasztása esetén a büntetőeljárás akár öt év plusz a nyomozás ideje is tarthat. Hogy ez mennyiben szolgálja a büntetőeljárás gyorsítását, leginkább költői kérdés marad. Azzal kapcsolatban pedig, hogy ilyen esetben magatartási szabály előírása kötelező, csak utalunk az előzőekben kifejtettekre. Bővebben kell azonban foglalkozni azzal az új törvényi rendelkezéssel, amely szerint az ügyész az eljárást a vádemelés elhalasztásának lejártától számított harminc napon belül határozat meghozatala nélkül, a vádemelés elhalasztásáról szóló határozatra írt, a megszüntetés tényét rögzítő feljegyzéssel megszünteti, ha a vádemelés tartama eredményesen telt el. A korábbi szabályok értelmében az ügyész ilyenkor határozatot hozott, és így vált lehetővé az ezzel szembeni panaszjog érvényesítése [Be. 228. §]. Az új rendelkezés kapcsán kérdésként merül fel, hogy a határozathozatal nélküli feljegyzés valóban jelentős adminisztratív teher csökkentést eredményez-e, mint ahogy arra az indokolás hivatkozik, ráadásul akkorát, amekkora indokolja a panaszjog érvényesítésének eliminálását? Ezen túlmenően, a gyakorlat oldaláról vetődik fel, hogy az új szabály alkalmazását mennyire teszi széles körben lehetővé, hogy járulékos kérdésben – mint például a bűnügyi költség – a továbbiakban is határozatot kell hozni. Ez, figyelembe véve a kábítószerrel visszaélés miatti vádhalasztások számát, nem elhanyagolható ügycsoportot érint.

Az utolsó probléma végül az, hogy a vádemelés elhalasztása legfeljebb látszólag szolgálja a büntetőeljárás gyorsítását. Amennyiben magatartási szabály előírásával jár, kötelező beszerezni a pártfogó felügyelői véleményt. Habár ez nem számít bele a nyomozás határidejébe, a büntetőeljárás idejét meghosszabbítja. A vádemelés elhalasztásának időtartama alatt az ügyészségnek nincs különösebb teendője, azonban a büntetőeljárás ettől függetlenül – most már akár öt évig is – tart. Ez alatt az idő alatt a gyanúsított változatlanul a büntetőeljárás hatálya alatt áll. Azaz, az ilyen jellegű intézkedések, habár levesznek a bíróság válláról bizonyos terheket, azokat voltaképp áthelyezik az ügyészre, illetve majd, mivel mind a vádemelés elhalasztása, mind a közvetítői eljárás új szervezetrendszer feltételez, és így új szereplőket (Igazságügyi Hivatal, pártfogó felügyelők), az eljárást tovább bonyolítják, valamint további költségekkel terhelik.

b) Alapvető jogokat sértőnek tűnik a 2011. évi LXXXIX. törvény 2.§-a, amely új *illetékességi szabályként* vezette be, hogy az ún. kiemelt jelentőségű ügyekben az a bíróság is illetékes, ahol az ügyész – a legfőbb ügyész döntése alapján – az eljárás ésszerű időn belül való, illetve soron kívüli elbírálásának biztosítása végett vádat emel. Ez a rendelkezés azon túl, hogy a büntetőjog és a büntetőeljárás garanciáit ismerő és tiszteletben tartó szakmai közönsége szemében méltán kelthet ellenérzést, számos kérdést hagy nyitva. Az egyik, hogy vajon a törvényszöveg alkotói ismerik-e ezeket a garanciákat, vagy tudatosan cselekedtek ellene? Garanciális követelmény ugyanis, hogy a büntetőügyben független és pártatlan bíróság járjon el. Ezt a bírósági szervezet függetlensége és pártatlansága garantálja azzal is, hogy az eljárásra illetékes bíróságot a törvény jelöli ki.²³ Az új törvényi rendelkezés ezzel szemben a vádhatóság részére teremti meg a lehetőséget, hogy bizonyos ügyek esetén kijelölje az eljáró bíróságot. (A „bizonyos ügyeknek” még lesz jelentősége.) Ezzel az új szabállyal kétségtelenül sérül a fegyveregyenlőség elve, mivel a büntetőeljárásban egymással szemben álló felek (vád és védelem) egyike választhatja meg az ügyben döntésre jogosult bíróságot.

Vaskuti András bíró szerint²⁴ azzal, hogy a kiemelt ügyekben az ügyész választhat, melyik bíróság előtt emel vádat, valóban sérti az ügyfélegyenlőség elvét, mert nem jó, ha az ügyész több joggal rendelkezik, mint a védő. Ha az ügyész eldöntheti, hogy hol emel vádat, akkor a védőnek adjunk, ha nem is vétő-, de legalább észrevételezési jogot ezzel kapcsolatban.

Ez implikálja azt a következő kérdést, hogy így mennyiben valósul meg az eljáró bíróság függetlenségének és pártatlanságának alkotmányos követelménye? [Alk. 57. § (1) bek.] És itt kell megemlíteni azokat a „bizonyos ügyeket”, amelyek esetén a törvény lehetőséget teremt a „bíróválasztásra”. Ezek ugyanis az ún. kiemelt jelentőségű ügyek, pont azok, amelyek külön kezelését nyilvánvalóan politikai indítékok vezették. Habár a törvény immár kiemelt jelentőségű ügyként kezeli az el nem évülő bűncselekményeket, köztük a háborús és emberiség elleni bűncselekményeket, az emberölés stb. minősített eseteit, a politikai indíttatás egyértelműen kiderül a törvénytervezet első változatából. Ez még egyrészt a hivatali korrupciós bűncselekményeket tekintette kiemelt jelentőségűnek, ha annak

---

²³ Bócz Endre: Négy évtized az ügyészségen. Pályám emlékezete. Pallas Páholy Kulturális és Kiadói Kft. 2010

²⁴ Riport Vaskuti András bíróval. A Be. reformja, avagy a jogalkotó sohasem pihen? III. rész. Ügyvédvilág 2011. októberi szám

elkövetésével városi, megyei önkormányzat tagja, országgyűlési képviselő, állami vezető, városi, megyei, regionális, központi költségvetési vagy közigazgatási szerv vezető beosztású dolgozója gyanúsítható megalapozottan, másrészt egyes gazdasági bűncselekményeket, harmadrészt pedig meghatározott értékre elkövetett vagyon elleni bűncselekményeket.

Egy ügycsoport vagy bűncselekményi kör kiemelt jelentőségűvé nyilvánítását alapvetően két dolog indokolhatja: vagy a cselekmények elszaporodottsága, vagy a jelentős tárgyi súlya (ez megnyilvánul a büntetési tételkeretben). Az eredeti tervezetben meghatározott bűncselekményeknek az összбүнözéshez viszonyított aránya a 2010-es évben 0,18% volt (447.186 ismertté vált bűncselekményből 784 minősült kiemeltnek az eredeti tervezet szerinti körben). Szintén az eredeti tervezet szerinti bűncselekményi kört figyelembe véve, azt lehet megállapítani, hogy a büntetési tételek a (két hónaptól) két évig terjedő szabadságvesztéstől az öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetettség között jelentős szórást mutatnak. Ez utóbbi, legsúlyosabb bűncselekmény egyébként a különösen nagy vagy ezt meghaladó értékre elkövetett rablás büntette [Btk. 321. § (4) bek. b) pont] volt, amelynek előfordulása 2010-ben egészen pontosan nulla volt.

Végül felvethető – mivel nem zárható ki –, hogy a kiemelt jelentőségű bűncselekményeknek természetes személy sértettjük legyen – mennyiben szolgálja ez a rendelkezés a „közösségi gondolatot”? Azt, hogy a sértett személy, annak közössége is legalább az információszerzés szintjén bevonódjon az ítélkezésbe (vagy nevezhetjük ezt úgy, mint a bűncselekmény okozta konfliktus visszabitorlását a közösség által²⁵). És nem hagyható ki a gyanúsított szempontja sem: ha az eljárás a lakóhelyétől, tartózkodási helyétől (ideértve az esetleges fogva tartásának helyét is) távol folyik, ez nyilvánvalóan magasabb bűnügyi költséget generál.

A Be. 2011. évi júliusi módosításával kapcsolatban megkérdeztünk néhány jogalkalmazót arról, hogy alapvető jogokat sért-e az új jogszabály. Vaskuti András bírószerint ezzel a módosítással azt érte el a jogalkotó, hogy a kiemelt jelentőségűnek tartott bűnügyek esetében, az általánosozhoz képest, eltérő eljárási szabályok érvényesülnek. A kérdés, hogy működhet-e párhuzamosan két eljárás? Büntetőeljáráson belül, egy másik büntetőeljárás? És itt nem egyszerűen arról van szó, hogy a főszabály alól kivételeket engedünk, hanem

---

²⁵ Pápai-Tarr. i.m. 62. p.

sokkal inkább arról, hogy az alapvető szabályok esetében engedtek eltérést, a bizonyításnál és a kihallgatási taktikánál. További problémát jelent, hogy a novella a deliktumok klasszikus felosztását (szabálysértés, vétség, büntett) is sérti. Ezt a hagyományos hármas kategóriát kérdőjelezi meg a kiemelt jelentőségű ügyek csoportja. Ennek semmilyen büntető jogdogmatikai alapja nincs. A bűnügyek ilyen önkényes kiemelése teljesen ellentétes az anyagi jog struktúrájával. És még a szakmai egyeztetés is kimaradt. Persze ez a rövid idő alatt hatályba léptetett jogszabályok fogyatékosága, mivel itt legtöbbször kimarad a szakmai egyeztetés. Ez történt a Be. esetében is: nem egyeztettek sem a bírakkal, ügyészekkel, sem az ügyvédekkel, de az egyetemek és a kutatóintézetek sem véleményezhették a törvényt. Ez pontosan látható ezen a jogszabályon. Átgondolatlan újításokat tartalmaz. Az indokolása is nagyon szegényes. Rosszak az alapok, és ez látszik az egész novellán.

Vaskuti nem vitatja a jogalkotó jó szándékát, és azt sem, hogy valóban voltak/vannak hibák a Be.-ben. A gyorsítással is egyetért, de véleménye szerint az időszerűség csak egy eleme az igazságszolgáltatással szemben támasztott követelményeknek. A törvényesség és a megalapozottság ugyanolyan fontos követelmény az időszerűség mellett. Szerinte nem szabad az említett elemek közül egyet kiemelni, mert így a többi sérülhet.

Vaskuti szerint, ha az aktuális jogpolitika az időszerűsége helyezi a hangsúlyt, akkor a gyorsító csomag előtti, a 62 évesek nyugdíjaztatására vonatkozó rendelkezés miatt nem volt átgondoltabb? Ugyanis éppen az idősebb és tapasztaltabb kollégákra lenne szükség a jövőben ahhoz, hogy a büntetőeljárás időben befejeződjön. Ha elküldjük a jó szakembereket, akkor feltételezhető, hogy az üresen maradt helyeket olyan bírakkal fogják feltölteni, akik sok-sok év óta nem vesznek részt az ítélezésben, ez pedig azt eredményezi, hogy hozzáértés híján, lassabban fog befejeződni az eljárás. Ez pedig éppen a kitűzött cél, a gyorsabb eljárás ellen hat.

Az őrizetbe vétel meghosszabbított idejével kapcsolatban Vaskuti egyért más bírálókkal, miszerint a szabályozás ellentétes a jogállamiság és a tisztességes eljárás elvével. A Római Egyezmény követelményként fogalmazta meg a tisztességes eljárás elvét és az ennek tartalmát képező védelemhez való jogot. A tisztességes eljárás nemcsak a tárgyalásra vonatkozik, hanem az egész büntetőeljárásra. Amennyiben a terheltnek van védője, akkor semmi sem indokolja, hogy az eljárás bármely szakaszában megfosszuk őt

attól, hogy találkozhatson az ügyvédjével. És bár sokan hivatkoznak más országokra, ahol az őrizetbe vétel ideje meghaladja a 72 órát, valamint arra is, hogy a védővel való kapcsolattartás meghatározott esetekben korlátozható, de Vaskuti szerint nem a leggyengébb garanciákat nyújtó országokat kellene példaként felhoznunk.²⁶

A törvénynek ez a megoldása tehát mind az elméleti szakemberek, mind a jogalkalmazók egy része szerint az eljárásjog elveitől és a magyar hagyományoktól egyaránt idegen²⁷, súlyosan sérti a függetlenség és a pártatlanság elvét, mivel az eljárás egyik résztvevőjének a kezébe adja az ügyet eldönteni hivatott bíróság megválasztásának jogát.²⁸

Az ügyészség álláspontja ettől eltér, ugyanis szerintük nem sérti az új Be. novella a védelemhez való alkotmányos jogot és a fair eljárás elvét. Ibolya Tibor véleménye²⁹ éppen az, hogy a vitatott novella módosításai a kontradikciót erősítették. Mivel hazánkban nem az akkuzatórius, hanem a vegyes rendszerű eljárás az elfogadott, ez pedig azt jelenti, hogy a büntetőeljárás első szakasza nyomozóelvű. Ekkor a nyomozó és az ügyész is hatóságként jár el, utóbbi csak a vádemeléstől kap ügyféli jogokat. A fegyveregyenlőség elvének ezért a vádemelés előtt nem úgy kell érvényesülnie, ahogyan a tárgyaláson. A nyomozás tehát alapvetően nem kontradiktórius eljárás. Ebből pedig az következik, hogy a nyomozóhatóságnak több joga van, mint a védőnek. Az új Be. hatályba lépése óta, de főleg az elmúlt 10 év alatt viszont éppen a kontradiktórius elemek erősödtek a nyomozati szakaszban, és ez azért rossz Ibolya Tibor szerint, mert ez az egyik oka az eljárások elhúzódásának.

Bócz Endre is azt írta, a nem olyan régen megjelent könyvében³⁰, hogy értelmetlen a nyomozást kontradiktóriussá tenni:

---

²⁶ <http://www.ugyvedvilag.hu/laparchivum.php?ref=551>

²⁷ Bócz: i.m.

²⁸ Dr. Baka András alkotmánybírósági indítványa a 2011. évi LXXXIX. törvény alkotmányellenességének utólagos megállapítása és nemzetközi szerződésbe ütközésének vizsgálata tárgyában, 4. p. lásd: <http://www.birosag.hu/Engine.aspx> (letöltve: 2011. szept. 5.)

²⁹ Riport Ibolya Tibor ügyésszel. Kiss Anna: A Be. reformja, avagy a jogalkotó sohasem pihen? II. rész. Ügyvédvilág 2011. szeptemberi szám

³⁰ Bócz: i.m.

„Tapasztaltam azt is, hogy a hazai »nyomozás« kontradiktórius elemeinek szaporítása – például a védői jelenlét a nyomozati tanúkihallgatásokon, amit eleve értelmetlennek tartottam – mások szemében sem megnyerő. Egy prágai kolléga beszámolt arról, hogy az említett előírást náluk is meghonosították. Ennek hallatán az amerikai J. Palmer professzor megrökönyödésének adott hangot, érthetetlennek, értelmetlennek, feleslegesnek – majd később ismét visszatérve a témára, egyenesen veszélyesnek – nevezte ezt az előírást, és óvott attól, hogy egy rossz büntetőeljárás megoldást egy másik rosszra cseréljünk.”

Ibolya Tibor szerint a Be. módosítására azért volt szükség, mert az igazságszolgáltatás egészében előállt egy olyan helyzet, hogy a jogalkotónak mindenképpen lépnie kellett. A módosítás előtti hatályos jogszabályok már nem voltak elégségesek arra, hogy a jogalkalmazás zavartalanul folyhasson. Bizonyos bűncselekmények miatt indult büntetőeljárásokban változtatni kellett az addigi szabályokon. Más európai országokban is előfordul, hogy a jogpolitika kiemeli bűncselekmény-típusokat, és az ellenük való küzdelemre nagyobb hangsúlyt fektet. Nálunk is ez történt, és ehhez a jogalkotónak Ibolya Tibor szerint joga van. Aki figyelmesen elolvassa a törvény szövegét, és nemcsak a módosító novelláét, hanem az egységes szerkezetbe foglalt Be.-jét is, akkor látni fogja, hogy a hatályos szöveg nem sérti a tisztességes eljárás elvét. Már az eredeti javaslat sem sértette a terheltnek a védelemhez való jogát Ibolya szerint, hiszen nem korlátozta azt, hogy a terhelt által választott védő a teljes eljárás alatt eljárhasson. A Be.-ben ugyanis nem változtattak volna azon, hogy a gyanúsított csak a védője jelenlétében tegyen vallomást. (A Parlament által elfogadott módosító rendelkezésekből hiányzik az eredeti elképzelés, miszerint az első kihallgatáson nem lehet jelen a védő.) Tehát az eredeti elképzelés sem sértette volna a védelemhez való jogot, hiszen egyrészt a gyanúsított megtagadhatja a vallomást, másrészt pedig kérheti, hogy csak a védője jelenlétében kíván vallomást tenni. Ezt a jogát tehát nem akarta a T/3522. számon elhíresült törvényjavaslat korlátozni.

Ibolya Tibor szerint, aki a tisztességes eljárásról beszélnek, „azok szeme előtt végig az amerikai típusú eljárás lebeg, de annak is csak a bíróság előtti bizonyítása, ez pedig az összes büntető ügy töredéke. Szerintem viszont nem említhető egy lapon a két különböző típusú rendszer, az akkuzatórius és a vegyes. A mi vegyes rendszerünkben a megalapozott gyanú az USA-ban már a váddal egyenértékű. Vajon mit szólna a hazai

ügyvédi kar, ha Magyarországon a büntetőeljárásokban a megalapozott gyanú megléte már vádemelést jelentene? Mit szólnának a védők ahhoz, hogy a vádlottnak, ha vallomást tesz, nincs joga hazudni? Mit szólnának ahhoz, ha úgy lenne nálunk is, mint az USA-ban, ahol minden gyanúsítottat kötelezően őrizetbe kell venni? El kellene már végre döntenünk, hogy milyen büntetőeljárást akarunk! Angolszász-típusút, vagy megmaradunk a kontinentálisnál. Úgy tűnik, hogy a jogalkotó az utóbbi mellett döntött, és ez azt is jelenti, hogy a kontradikció a tárgyaláson maradéktalanul érvényesül, de a nyomozásban természetesen a nyomozó hatóság a főszereplő, a nyomozás irányát, taktikáját, a bizonyítékok beszerzésének sorrendjét stb. ő dönti el, és a védelemnek kevesebb szerep jut.” Ibolya Tibor szerint ez nem azt jelenti, hogy a nyomozásban nincs szükség védőre, de Európa több országában is korlátozzák a jogi képviselőt abban, hogy a nyomozás elején találkozhat a védencével. 5 európai uniós ország esetében pl. az őrizetbe vétel ideje alatt korlátozható a jogi képviselet, és 2 országban pedig egyáltalán nem találkozhat a vitatott időben a védő a gyanúsítottal. De ne feledjük, hogy a vitatott rendelkezések csak a kiemelt jelentőségű ügyek esetében lehetségesek!

Az őrizetbe vétel idejére vonatkozóan az ügyészség álláspontja az, hogy nemcsak Magyarországon léphetik túl a 72 órát, hanem pl. Ausztriában 96 óra lehet, és az első 48 órában itt is korlátozható a védő és a terhelt négy szemközti találkozója. Szlovákiában is megengedett, hogy különösen súlyos bűncselekmények esetében 120 óráig tarthasson az őrizetbe vétel, Franciaországban is elérheti a 96 órát, Spanyolországban pedig a 144 órát is. Hollandiában szintén nem találkozhatnak az első kihallgatásig, sőt azon nem is lehet jelen az ügyvéd. Belgiumban sem garantálja a törvény az ügyvédhez való hozzáférést, és az őrizetbe vétel ideje alatt – védői jelenlét nélkül is – ki lehet hallgatni a gyanúsítottat. Tehát, amikor sokan Európára hivatkoznak, akkor nincsenek tisztában azzal, hogy az egyes országokban milyen szabályozás érvényesül.

Ugyanez a helyzet fordult elő akkor is, amikor a jogvédők a Salduz kontra Törökország esetet hozták fel példaként arra, hogy a Be. novella sérti az európai normákat. Ebben az ügyben a strasbourgi bíróság kimondta, miszerint „ahhoz, hogy a tisztességes eljáráshoz való jog kellően 'gyakorlati és hatékony' maradjon (...), az [Egyezmény] 6. cikk 1. bekezdése megköveteli, hogy fő szabály szerint a terhelt rendelkezésére álljon az ügyvédi segítség a rendőrségi kihallgatás leelejétől fogva (...)", de a főszabály alól kivétel engedhető, mert úgy folytatódik a döntés, „ha a konkrét ügy egyedi körülményei alapján igazolható, hogy kényszerítő okok állnak fenn (...)", akkor ez a jog korlátozható, vagyis a

strasbourgi bíróság is azt mondja ki, hogy indokolt esetben korlátozható a védő és a terhelt kapcsolattartása. A Be. 2011. évi nyári módosítása gyakorlatilag ezt vette át.

7. A kriminalisztika kihívásai

A kutatás nem titkolt hipotézise, hogy a büntetőeljárás gyorsítása önmagában nem elégséges eszköze a hatékony bűnüldözés megteremtésének. Ennek alátámasztására érdemes áttekinteni a kriminalisztika két, *Finszter Géza* által megfogalmazott alapkategóriáját, a felderíthetőség és a bizonyíthatóság fogalmát.

7.1. A felderíthetőség

A *felderíthetőség* arra ad választ, hogy milyen feltételek mellett juthat egy büntetendő cselekmény a hatóságok tudomására, illetve ezen túl milyen műveletek szükségesek ahhoz, hogy a hatóság sikerrel tárja fel e cselekmény valamennyi mozzanatát. A jól felderíthetőség feltételei a bűnüldözési eszközökkel való könnyű feltárhatóság és megismerhetőség, ismérvei pedig a következők:

- természetes személy sértett,
- az elkövetés helyszínének nyomgazdagsága,
- az elkövetési magatartás világos megkülönböztethetősége a mindennapi élet jogszerű cselekményeitől,
- külső személyektől származó pontos és jól reprodukálható ismeretek,
- a jogi tilalom és a társadalom erkölcsi érzületének egybeesése.

Amennyiben ezen ismérvek közül egy vagy több hiányzik, úgy csökken a büntetendő cselekmény felderíthetőségi mutatója.

Egy több éven keresztül és több szinten folyó korrupciós kutatás³¹ mutatott rá arra, hogy nem lehetetlen a felderíthetőség „javítása” még egy olyan területen sem, ahol a látencia igen magas fokú. A korrupció viszony feltárásában alapvetően sem az aktív, sem a passzív

³¹ A 2008-ban és 2009-ben folytatott kutatás eredményeit lásd: *Dunavölgyi Szilveszter – Finszter Géza – Mészáros Ádám: Eredményes módszerek és taktikák a korrupciós bűncselekmények bizonyításánál.* Kézirat. OKRI, Budapest, 2009

vesztegető nem érdekelt, még akkor sem, ha a törvény bizonyos esetben büntetlenséget helyez kilátásba. [Btk. 255/A. §] Ennek oka egyrészt az, hogy az ún. intézményesített-strukturális korrupció³² eseteiben olyan kicsi a lebukás veszélye, hogy a feljelentés maga csaknem nagyobb kockázatot hordoz, mint a cselekmény eltitkolása. Másrészt a létrejött informális hatalmi viszonyok adott esetben súlyosabb fenyegetést jelentenek a bűncselekmény elkövetőire, mint maga a büntető igazságszolgáltatás. Ezek az informális függőségek gyakran még a büntetőeljárás megindítása után is fennmaradnak, megfélemlítve a tanúkat és egyéb módon is akadályozva a bizonyítás sikerét.³³ Az említett korrupciós kutatásban mindennek ellenére sikerült több olyan körülményt azonosítani, ami serkentőleg hatott a feljelentési szándék kialakulására, függetlenül még attól is, hogy az önfeljelentés nem feltétlenül eredményezhetett büntetlenséget.

a) Az ügyben a gyanút vesztegetésekben részes építőipari vállalkozó feljelentése alapozta meg, aki előadta: miután tudomására jutott, hogy az önkormányzat vagyonkezelő rt. egyik vezető beosztású alkalmazottja ellen büntetőeljárás indult, úgy döntött, hogy saját üzemeit is feltárja a hatóság előtt, mert attól tartott, a nyomozás előbb vagy utóbb eljut hozzá is. Ehhez az elhatározáshoz az is kellett, hogy a sajtóban egyre több leleplező írás jelent meg a helyi önkormányzatnál előforduló visszaélésekről, ami megingatta azokat az informális hatalmi erőket, amelyek korábban a tisztább helyi közélet helyreállítását akadályozták.

b) A következő jogesetben az országgyűlési képviselő, aki a parlamenti közbeszerzési bizottság elnöki tisztét töltötte egy közbeszerzési pályázaton induló vállalkozó számára nyilvánvalóvá tette, nem számíthat megrendelésre, ha nem vonja be alvállalkozóként a képviselő által preferált cégeket, illetve ha nem juttat vissza a bevételből egy meghatározott összeget. Ebben az esetben a vállalkozó, aki cégének jövedelmezőségét érezte veszélyben a feljelentés mellett döntött.

c) A kisebbségi érdekvédelmi egyesület elnöke akkor határozta el, hogy a pályázati pénzek megszerzése céljából elkövetett visszaéléseiről beszámol az ügyészségen, amikor egy ügyészi vizsgálat feltárta az egyesület gazdálkodásában elkövetett szabálytalanságokat. Általában elmondható, hogy a szakszerű külső ellenőrzés jelentősen megemeli a bünelkövetések

---

³² Finszter Géza intézményesített-strukturális elkövetésnek nevezi az aktív és a passzív szereplők előre kiszámítható, tervezhető, rendszeresen ismétlődő elkövetéseit, ahol az objektív vesztegetési okok az adott hivatali vagy gazdasági terület eljárási rendjéből, a szervezeti kultúrából, a hiánygazdálkodás adottságaiból és más, a személyes indítékon túli tényezőkből következnek. Ettől megkülönbözteti az ún. alkalmi-szituációs elkövetést, amelyet az aktív és a passzív szereplők előre nem prognosztizálható, váratlan, alkalmi találkozásai jellemzi, ahol a vesztegetési indíték a fölényhelyzetből, a kiszolgáltatottságból, a személyben rejlő erkölcsi deficitekből és más olyan tényezőktől függhet, amelyek mind az elkövetési szituációkból következnek.

³³ *Dunavölgyi–Finszter–Mészáros*: i.m. 17. p.

kockázatát. Ebben az esetben a csaló elnök önfeljelentése nem is jelenhette azt, hogy elkerülheti a felelősségre vonást.³⁴

Összességében annyi mindenestre bizonyos, hogy sikeres felderítés nélkül a bűnüldözés nem lehet eredményes. Vannak olyan bűncselekmény-típusok, ahol a felderítés nem okoz különösebb gondot, mert az ide tartozó ügyek többsége szinte „magától kerül a felszínre”. Ilyen például az élet elleni és az erőszakos bűncselekmények döntő többsége. Ezen kívül az is leszögezhető, hogy megfelelő eszközökkel, mint például a külső hatósági vagy a belső szakmai ellenőrzés, elérhető az, hogy még a látenciától leginkább sújtott területen is javuljanak a felderítés esélyei.

7.2. A bizonyíthatóság

A *bizonyíthatóság* azt jelzi, hogy milyen mértékben állnak rendelkezésre a bírósági tárgyaláson felhasználható bizonyítékok. Az alapvető követelmény e helyütt az, hogy a bizonyítékok beszerzése feleljen meg az eljárás formai szabályainak, a jól bizonyíthatóság ismérvei pedig a következők:

- széles körben van lehetőség a tárgyi bizonyításra (ezt a nyomokban gazdag helyszínen teszi lehetővé),
- a tárgyi bizonyítási eszközök bizonyító erejét szakértői vizsgálatok tárják fel,
- az elkövetési magatartások a mindennapi tapasztalattal is könnyen felismerhetőek,
- tanúk állnak rendelkezésre, és a tanúkihallgatások eredményre vezetnek,
- a bizonyítékok alkalmasak az ügy elbírálásához szükséges belső meggyőződés kialakítására, végül
- a bizonyítékok kiállják a védelem kontrollját.

A bizonyíthatóság biztosítása és fejlesztése alapvetően a kriminalisztika tudományának a feladata. A sikeres bizonyítás rengeteg tényező függvénye, így a megfelelő eljárási forma vagy nyomozási taktika megválasztása. A következőkben ezért ezekre térünk ki részletesen.

7.3. Nyomozási taktikák

---

³⁴ Dunavölgyi–Finszter–Mészáros: i.m. 17-18. p.

A bizonyíthatóság mutatóját jelentősen befolyásolja a megfelelő eljárási forma és nyomozási taktika megválasztása. A különböző bűncselekménytípusok alapvetően eltérő módszereket igényelnek. Ezek helyes megválasztása nagyban befolyásolja mind az eljárás sikerét, mind annak időbeli kiterjedését. Vannak tipikusan könnyen bizonyítható ügyek, ahol főszabály szerint nincs szükség előzetes felderítésre, sokkal hatékonyabb lehet a megfelelő szakértői közreműködés, ide sorolhatóak például a szerzői jogot sértő bűncselekmények bizonyos csoportjai. A tipikusan nehezen bizonyítható ügyek, mint például a már említett könnyen felderíthető élet elleni és erőszakos bűncselekmények, de szintén az ide tartozó, ám nehezen felderíthető korrupciós bűncselekmények esetén ellenben sokszor nélkülözhetetlen a titkos felderítés eszköztárára.

A konkrét ügyben a *megfelelő eljárási forma* megválasztására jó példa lehet a titkos információgyűjtés és a feljelentés kiegészítése közti választás.

Korrupció gyanúja esetén a feljelentések szinte kivétel nélkül meghatározott személyek ellen irányulnak, az a kivétel, ha a tettes ismeretlen. Ez azonban teljesen nem zárható ki. Így a már említett kutatásban található jogeset szerint a közúti ellenőrzésre hivatkozó autós az őt igazoltató rendőr ellen tett feljelentést vesztegetés gyanúja miatt, de csupán azt jelölte meg, hogy az intézkedésre melyik útszakaszon és mikor került sor. A feljelentés kiegészítése során a beszerzett rendőrségi jelentés tisztázta, hogy az adott helyen és időben rendőri intézkedés nem történt.³⁵

A korrupciós ügyek egy részében a nyomozó hatóság különböző tényekről titkos módszerek felhasználásával szerez tudomást. Problémát okoz ugyanakkor a titkos és a nyílt eljárás viszonya akkor, amikor (névtelen) feljelentés érkezik az ügyészséghez egy olyan ügyben, amelynek a sikeres nyomozásához megelőző titkos információgyűjtés lett volna szükséges, erre azonban nem került sor. A feljelentés megtétele után azt vagy el kell utasítani, vagy annak kiegészítését kell elrendelni, vagy el kell rendelni a nyílt nyomozást [Be. 170. § (3) bek.]. Ebben a körben az ügyész által elrendelt feljelentés kiegészítése lehet problematikus. Bár önmagában a nyomozó hatóság bírói engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtésének nincs törvényi akadály ilyenkor sem, azonban ebben az esetben már az ügyész rendelkezik az ügy felett, neki viszont még nincs

---

³⁵ Dunavölgyi – Finszter – Mészáros: i.m. 8. p.

jogosultsága arra, hogy a nyomozó hatóságot bírói engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtésre, illetőleg a Be. alapján – nyomozás elrendelésének hiányában – bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzésre utasítsa.

A korrupciós ügyekben a feljelentés kiegészítése körében végzett nyílt adatszerző tevékenység nagymértékben veszélyeztetheti a későbbi nyomozás sikerét. Tapasztalatok vannak arra vonatkozóan, hogy a vesztegetés bűncselekmény elkövetésének bizonyítása a feljelentés kiegészítésének elrendelésével az ott előírt feladatok végrehajtásával jelentősen megnehezülhet, mert az érintettek tudomást szereznek az őket érintő eljárás megindulásáról.

Erre szolgál például az az ügy³⁶, amely egy ismeretlen személy a Legfőbb Ügyészséghez álnéven intézett bejelentése alapján indult, amelyben többek között azt kifogásolta, hogy különböző kistérségi társulások által megpályázott, területi informatikai rendszerek fejlesztésével kapcsolatos pályázatok során olyan cég nyerhette meg a kivitelezést, amely a pályázati pénz 5%-át visszafizeti. Az ügyben a Fővárosi Főügyészség a feljelentés kiegészítést rendelte el, amelynek teljesítésével a Nemzeti Nyomozó Iroda Gazdaságvédelmi Főosztályát bízta meg, egyben felsorolta azokat a cselekményeket, amelyeket ennek során el kell végezni. Ezek a következők voltak: a pályázat kiírójától be kell szerezni minden okiratot, amely kapcsolatba hozható a bejelentésben említett pályázatokkal, elbírálásukkal, kivitelezésükkel; illetve be kell szerezni a konkrét pályázati kiírásokat, a benyújtott pályázatokat, a sikeres pályázatok eredményével kapcsolatos okiratokat, az egyes projektekhez kapcsolódó, azok megvalósítását célzó kivitelezésekkel kapcsolatos minden iratot.

Szintén problémát jelent, hogy a feljelentés kiegészítésére nyitva álló határidő az ilyen jellegű ügyekben nem feltétlenül elégséges a beszerzett iratok feldolgozására, így abban a kérdésben való döntésre, hogy a nyomozás elrendelésére továbbra is elegendő-e az információ. A fentebb ismertetett ügyben is úgy került sor a nyomozás elrendelésére, hogy a dokumentumokat a nyomozó hatóság beszerezte ugyan, de nem volt ideje azok kiértékelésére.

Az ilyen jellegű ügyek sikeres megoldására két *javaslat* fogalmazható meg. Az egyik, hogy – különösen a névtelen feljelentések esetén – ha az merül fel, hogy a gyanúok ellenőrzéséhez szükséges a feljelentés kiegészítése, ennek keretében a

---

³⁶ A Fővárosi Főügyészség Kiemelt és Gazdasági Ügyek Osztályán 21509/2006. számon folyamatban volt ügy.

bűncselekménnyel érintett hivataltól vagy gazdasági társaságtól csak olyan dokumentációk szerezhetőek be, amelyek a hivatali vagy az üzleti eljárásokról szólnak, de a vesztegetési szándékhoz nem visznek közelebb. Mint említettük, vannak nyomozási tapasztalatok arra, hogy ilyenkor a feltételezett elkövetők tudomást szerezhetnek a nyomozó hatóságok érdeklődéséről, és így lehetőségük nyílik a nyomok eltüntetésére, a tanúk megfélemlítésére. Ezért ilyen tényállás mellett mindig érdemes megfontolni a titkos információgyűjtés lehetőségét.³⁷ A másik, hogy ha már a nyomozást nyílttá kell tenni (el kell rendelni) célszerűbb lenne az ügyésznek a feljelentés kiegészítése helyett a nyílt nyomozás elrendelése mellett igénybe venni vagy a bírói engedélyhez nem kötött titkos információszerzés, vagy bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzés lehetőségét. Ezekre egyrészt több idő áll rendelkezésre, másrészt jobban biztosítható a nyomozás sikere. A hivatkozott ügy ugyanis egy év és háromhavi nyomozás után úgy került megszüntetésre bűncselekmény hiányában, hogy sem a feljelentő személye, sem olyan személy nem vált ismertté, akit a bűncselekmény gyanúja terhelt volna.

Végezetül egyetlen dolgot kell még megemlíteni a nyomozási taktikák körében, mégpedig azt, hogy azoknak jogállami keretek között a nyomozó hatóság és a nyomozás törvényességét felügyelő ügyészség „eszközrendszerében” kell maradnia. Annak az új törvényi rendelkezésnek az értékelésére, amely ebbe bele kívánja vonni a nyomozási bírót is, a következő részben térünk ki részletesen.

II. A büntetőeljárás gyorsítását célzó eszközök korlátai

Ebben a részben azokat a tényezőket vesszük sorra, amelyek világossá teszik, hogy a büntetőeljárás gyorsítása nem lehet az egyedüli és korlát nélküli célja sem a büntetőpolitikának, sem a konkrét ügyben eljáró hatóságoknak. Konkrét problémák kapcsán foglalkozunk részletesen a bevezetőben említett tényezőkkel, úgy mint az alkotmányosság és az emberi jogok tiszteletével, a törvényesség és az eljárási alapelvek követelményével, illetve a szakmai szempontok és a politikai akarat viszonyával.

1. Az alkotmányosság és az emberi jogok

---

³⁷ *Dunavölgyi–Finszter–Mészáros*: i.m. 8. p.

Az *alkotmányosság és az emberi jogok* tiszteletben tartása olyan követelmények, amelyeknek a büntetőeljárás során feltétel nélkül érvényesülniük kell. Ezek sérelmét vagy szükségtelen és aránytalan korlátozását az eljárást gyorsító rendelkezések nem eredményezhetik. Az alábbiakban két olyan területet emelünk ki, amely nagymértékben hozzájárulhat az eljárás eredményességéhez és gyorsabb lefolyásához, azonban fokozottan fennáll a veszélye az alapjogsérelemnek. Ezek a titkos információszerzés és a kiemelt ügyek egyes eljárási szabályai.

a) A titkos információszerzés a bűnüldözés egyik nagyon fontos és egyben hatékony eszköze lehet. Ezzel kapcsolatban azonban rendkívül fontos törvényi előírásoknak kell érvényesülnie. Azzal kapcsolatban, hogy egy bizonyos szinten túl miért nem lehet szélesebb körben élni a bűnüldözés e leghatékonyabb eszközével, a titkos nyomozással, *Finszter Géza* gondolatait említjük meg és ismertetjük annak okán, hogy behatóan foglalkozott ezzel a témakörrel, és megállapításaival a messzemenőig egyetértünk. *Finszter* szerint „ennek legalább annyi alkotmányos akadálya van, mint amennyi kriminalisztikai tényező szól a felderítési hatáskörök kiterjesztése ellen. Alkotmányossági akadály az, hogy minden titkosszolgálati eszköz (azok is, amelyekhez nincs szükség az ügyész vagy a bíró engedélyére) súlyosan korlátozzák az emberi alapjogokat. Bevetésük korrupció-gyanú esetén ugyanúgy a szükségességi és arányossági teszt elvégzése után lehetséges, mint a bűnüldözés minden más területén. A vesztegetések súlyos formái ellen alkalmazásuk indokolt, de a közélet tisztasága feletti örökös egyetemes módszerévé nem tehető.³⁸ [...] A kriminálpolitikának tisztázni kellene, hogy egy demokratikus társadalomban a bűnüldözés titkos eszközei csak az igazságszolgáltatás előkészítését, és semmi mást nem szolgálhatnak. Ez azonban csak úgy biztosítható, ha a felderítésnek ez a titkos szakasza teljes egészében az igazságszolgáltatás kontrollja alá kerül. Az előkészítő eljárásban erre az ügyész rendelkezési joga alkalmas, a tárgyalási szakaszban ezt a szerepet a bíróság tölti be. Olyan helyzet nem fordulhat elő, hogy a bíróság elől információkat lehet elzárni arra hivatkozással, hogy azok államtitkok. A bűnüldözéssel kapcsolatos minden, egyedi ügyre vonatkozó adat titokgazdája csak az ügyész és a bíróság lehet. A tiszta képletek megteremtéséhez az is kell, hogy a nemzetbiztonsági felderítés határozottan különüljön el a bűnüldözéstől, bűncselekmény gyanú esetén felderítést csak olyan rendvédelmi szerv végezhetne, amelyiknek van nyomozóhatósági

---

³⁸ *Dunavölgyi–Finszter–Mészáros*: i.m. 9–10. p.

jogköre.³⁹ [...] Javaslatunk az, hogy a stratégiai jogalkotás igényességével szükséges a titkos felderítés intézményének átfogó újra szabályozása, a következő elvek szerint:

- A bűnüldözési célú titkos információgyűjtés szabályozására kizárólag a büntetőeljárás kódexben kerüljön sor.
- Ilyen felderítésre csak nyomozás keretei között, az ügyész teljes rendelkezési jogának gyakorlása mellett legyen lehetőség.
- A bűnüldözési célú titkos információgyűjtést kizárólag nyomozó hatósági jogkörrel rendelkező bűnüldöző hatóság folytathasson.

Az előbbiekkal összhangban kellene újra szabályozni a nemzetbiztonsági szolgálatok felderítő munkájának a rendjét, valamint a nem bűnüldözési célú egyéb titkos felderítés szabályait a rendőrségi törvényben.”⁴⁰

b) Nem mentesek sem alkotmányjogi, sem emberi jogi aggályoktól a 2011. évi LXXXIX. törvénynek a kiemelt jelentőségű ügyek eljárási szabályait [23. §] rögzítő egyes passzusai sem. A törvény e körben rendelkezik arról, hogy az eljárásban védő részvétele kötelező. Ugyanakkor arról is rendelkezik, hogy kiemelt jelentőségű ügyben az őrizet legfeljebb százhusz óráig tarthat, de annak első negyvennyolc órájában a terhelt és a védő érintkezése a konkrét ügy egyedi körülményei alapján az ügyész intézkedésére megtiltható. Végül arról is rendelkezik az új törvény, hogy a fogva lévő gyanúsítottat hetvenkét órán belül ki kell hallgatni, ha pedig a kihallgatásra az őrizet első negyvennyolc órájában kerül sor, a védő a kihallgatáson akkor is részt vehet, ha az ügyész a terhelt és a védő érintkezését megtiltotta. A törvény indokolása ezekről az új rendelkezésekről nagyvonalúan hallgat.

Az új rendelkezések következménye, hogy a terheltet hetvenkét órai tartamban lehet a személyi szabadságától úgy megfosztva tartani, hogy nem érintkezhet a védőjével, és nem ismeri sem a gyanúsítás lényegét, sem a vonatkozó jogszabályokat (v.ö. Be. 179. § (2) bek.). Ez az eljárás amellet, hogy nem áll összhangban sem a magyar hagyományokkal, sem a humánus büntetőjog és büntetőeljárás elvével, súlyosan sérti az emberi jogokat, hiszen ellentétben áll mind az Alkotmány, mind az Emberi jogok európai egyezményében lefektetett, és hazánk által elfogadott és kihirdetett több fontos elvvel. Így

---

³⁹ Finszter Géza – Mészáros Ádám: A titkos felderítés új szabályozása. Kézirat. OKRI, Budapest, 2010. 30. p.

⁴⁰ Finszter – Mészáros: i.m. 71. p.

azzal, hogy a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított és őrizetbe vett személyt a lehető legrövidebb időn belül vagy szabadon kell bocsátani, vagy bíró elé kell állítani. A bíró köteles az elé állított személyt meghallgatni és írásbeli indokolással ellátott határozatban szabadlábra helyezéséről vagy letartóztatásáról haladéktalanul dönten. [Alk. 55. § (2) bek.] A letartóztatottat haladéktalanul tájékoztatni kell letartóztatása okairól és az ellene felhozott vádról (mint arra korábban már utaltunk, a vád itt nem magát a vádiratot jelenti, hanem azt a hatósági tájékoztatást, hogy valaki bűncselekményt követett el), a letartóztatott vagy őrizetbe vett személyt haladéktalanul bíró, vagy a törvény által bírói hatáskörrel felruházott más tisztségviselő elé kell állítani, és a letartóztatott vagy őrizetbe vett személynek joga van arra, hogy ésszerű időhatáron belül tárgyalást tartsanak ügyében vagy a tárgyalásig szabadlábra helyezték, végül a szabadságától letartóztatás vagy őrizetbe vétel folytán megfosztott minden személynek joga van olyan eljáráshoz, melynek során őrizetbe vételének törvényességéről a bíróság rövid határidőn belül dönt, és törvényellenes őrizetbe vétele esetén szabadlábra helyezését rendeli el. [EJEE 5. cikk 2., 3., és 4. pont]⁴¹ A haladéktalansággal, és annak „kiterjesztő” értelmezésével, pontosabban annak megengedhetőségével a későbbiekben még foglalkozni fogunk. Ami azonban ehelyütt kétségtelenül megemlíthető, az az, hogy az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlata szerint az Egyezménybe ütközőnek minősül a kilencvenhat órát meghaladó tartamú őrizetbe vételt lehetővé tevő szabályozás.⁴²

Meg kell osztanunk abbéli aggályunkat is, hogy ez a rendelkezés esetlegesen nem ellentétes-e a védelemhez való alkotmányos [Alk. 57. § (3) bek.⁴³], és „nemzetközi joggal” [EJEE 6. cikk 3/c pont⁴⁴], pontosabban, vajon nem jelenti-e annak lényeges korlátozását? A védelemhez való jog az EJEB értelmezésében a fogva lévő terheltet az őrizetbe vétele időpontjától kezdve megilleti, és nem csak a kihallgatások alatt.⁴⁵ E jog magában foglalja a védővel való érintkezés jogát. Ebből következőleg ez utóbbi korlátozása magának a védelemhez való jognak a korlátozását is jelenti. Ezen nem változtat az a korábbi tervezet⁴⁶ képest „megengedő” szabály, hogy a védő a kihallgatáson részt vehet. Ez

⁴¹ Lásd: <http://www.lb.hu/egyezmény.html>

⁴² *Baka*: i.m. 7. p.

⁴³ A büntetőeljárás alá vont személyeket az eljárás minden szakaszában megilleti a védelem joga.

⁴⁴ Minden bűncselekménnyel gyanúsított személynek joga van arra, hogy személyesen, vagy az általa választott védő segítségével védekezhessen.

⁴⁵ *Baka*: i.m. 10. p.

⁴⁶ Az eredeti tervezet szerint a kiemelt jelentőségű ügyben fogva lévő gyanúsítottat hetenként órán belül ki kell hallgatni, ha viszont a kihallgatásra az őrizet negyvennyolc óráján belül kerül sor, a gyanúsított kihallgatásán nem vehet részt védő.

ugyanis nem enyhít sokat az „érintkezés tilalmán”. Főleg, ha tekintetbe vesszük, hogy ha a kihallgatás előtt nem érintkezhet a terhelt és a védő, ebből logikailag és gyakorlatilag is az következik, hogy ez utóbbinak arról sem lehet sok fogalma, hogy mivel gyanúsítják a védencét, annak mi a védekezése stb.

Ez a korlátozás egyébként nem csupán a terhelt védelemhez való jogát érinti, de a védő eljárási jogait, sőt, kötelességeit is korlátozza. A védő köteles a terhelttel a kapcsolatot haladéktalanul felvenni, a terheltet a védekezés törvényes eszközeiről felvilágosítani, a jogairól tájékoztatni; jogosult az ügyben a védelem érdekében tájékozódni, adatokat beszerezni és gyűjteni. [Be. 50. § (1) bek. a) és c) pont, 50. § (2) bek.] Valójában a Be. a fogva lévő terhelt jogosultságai között szabályozza, de ugyanúgy érinti a védő jogát is az, hogy a fogva lévő terhelt jogosult arra, hogy a védőjével a kapcsolatot felvegye, vele írásban és szóban ellenőrzés nélkül érintkezzék [Be. 43.§ (3) bek. a) pont]. A terhelttel való érintkezés joga olyan eljárási „alapjog”, amit még a szocializmus időszakában sem vitattak, ennek bizonyítására érdemes felidézni a következő pár sort egy 1961-ben megjelent tankönyvből: *„A védő alapvető joga, hogy a terhelttel érintkezhesék, tehát vele beszéljen, e célból őt letartóztatás esetén meglátogassa. A személyes, közvetlen és ellen nem őrzött beszélgetés vagy írásbeli érintkezés nélkül a védelem nem volna védelem. A közvetlen kapcsolat az értesülés forrása és egymás tájékoztatásának módja: tehát a védő segítségének alkalma és eszköze.”*⁴⁷

Végül a rendelkezések „hatékonyságának” a kérdése említendő meg. A törvény alapvetően a büntetőeljárás gyorsítását tűzte céljául. Ehhez képest az őrizet idejét meghosszabbította, a terhelt kihallgatásának idejét legkésőbb hetvenkét órában határozta meg az eddigi negyvennyolc óra helyett, és előírta a védővel való érintkezés tilalmának lehetőségét negyvennyolc óra időtartamban. Ez az az időtartam, amikor a magára valamit is adó terhelt egy dolgot szinte biztosan nem fog cselekedni: vallomást tenni. Főleg nem beismerő vallomást.

2. A törvényesség és az eljárási alapelvek

---

⁴⁷ Móra Mihály – Kocsis Mihály: A magyar büntető eljárási jog. Tankönyvkiadó. Budapest, 1961. 183. p.

A *törvényesség elve* alatt jelen esetben alapvetően a Be. rendelkezéseinek való megfelelést értjük. Ezen túlmenően fontos garanciális szempontnak tekintjük az eljárási alapelvek tiszteletben tartását is. Az alábbiakban három problémakört említünk: az első alapvetően a bizonyítás, a második a nyomozási taktikákat érintve alapvetően a nyomozás, a harmadik pedig a titkos felderítés során jelentkezik.

a) A *bizonyítékok törvényessége* kapcsán mindenekelőtt arra az eljárási szabályra kell utalni, mely szerint nem értékelhető bizonyítékként az olyan bizonyítási eszközből származó tény, amelyet a bíróság, az ügyész vagy a nyomozó hatóság bűncselekmény útján, más tiltott módon vagy a résztvevők eljárási jogainak lényeges korlátozásával szerzett meg [Be. 78. § (4) bek.]. Ez az a rendelkezés, amelynek sérelmét sem az eljárás sikere, sem annak gyorsítása nem igazolhatja semmilyen körülmények között.

b) Mind a törvényesség, mind a büntetőeljárás alapelvét sérti a 2011. évi LXXXIX. törvény azon rendelkezése, amely szerint a *nyomozási bíró* az eljárásában köteles figyelemmel lenni a nyomozó hatóság és az ügyész speciális, kizárólag a nyomozás során érvényesíthető nyomozástaktikai szempontjaira, így különösen arra, hogy a gyanúsított és a védő a nyomozás adatait, tényeit és bizonyítékait csak a nyomozásra irányadó szabályok alapján ismerhetik meg [8.§]. A Be. az első rendelkezésében rögzíti az eljárási feladatok megosztásának az elvét. Más rendelkezéséből kitűnik, hogy a vádhatóság az az eljárási „szereplő”, aki a vádemelés feltételeinek megállapítása végett nyomozást végeztet vagy nyomoz, és amennyiben a nyomozást nem maga, hanem a nyomozó hatóság végzi, e felett felügyeletet gyakorol [Be. 28. § (3)-(4) bek.]. A nyomozási bírónak tehát a nyomozási taktikában nincs semmiféle keresni valója. Ellenkező esetben sérül az eljárási funkciómegosztás elve, és valójában a fegyveregyenlőség elve is. Ez utóbbi sérelmét az alapozza meg, ha a bíróság olyan bizonyítékra alapítja a döntését, amelyet a védelem nem volt jogosult megismerni, arra nem tehetett észrevételt.⁴⁸ (Zárójelben érdemes utalni a titkos információszerzés körében említett, hasonló jellegű problémára!) De szintúgy sérül a független és pártatlan bírósághoz való jog alkotmányos elve is [Alk. 57. § (1) bek.], ha a nyomozási bíró a nyomozó hatóság és az ügyészség asszisztensévé válik.⁴⁹ Végül utalni kell arra a problémára, amelyre *Bócz Endre* helyesen hívja fel a figyelmet: ha a nyomozási bíró nem tesz hozzáférhetővé olyan adatokat, amelyeket a rendelkezésére bocsátott

---

⁴⁸ *Baka*: i.m. 16. p.

⁴⁹ *Bócz*: i.m.

nyomozási iratok tartalmaznak, de a nyomozó hatóság még nem tárt a gyanúsított elé, és ez az adat a nyomozási bíró határozatában szerepet játszik, azaz befolyásolja a döntését, akkor az új törvényi kívánalomnak csak úgy tehet eleget, ha azt elhallgatja, azaz hamisan indokol. Ellenkező esetben, azaz, ha a kérdéses ismeret a nyomozási bíró döntése szempontjából érdektelen, az a kérdés merül fel, hogy az adat egyáltalán miért került hozzá, és miért nem maradt meg e „nyomozási titok” a nyomozó hatóság és az ügyészség birtokában?⁵⁰

Nem hagyhatjuk végül szó nélkül azt a paradox helyzetet sem, amely az előbb említett feladat és a között a szerep között feszül, hogy a nyomozási bíró voltaképp „alapjogi bíró”⁵¹ lenne.

c) *A törvényesség és a kiterjesztő értelmezés* során a következőket érdemes megemlíteni. A már említett korrupciós kutatás során felmerült olyan adat, miszerint a gyakorlatban problémát jelent a titkos információgyűjtés során a feljelentési kötelezettségre rendelkezésre álló idő értelmezése. Ez a probléma nyilvánvalóan nem csak a korrupciós ügyek esetén bír relevanciával, hanem más bűncselekménytípusok esetén is, ezért érdemes vele kicsit részletesebben foglalkozni. A Be. szerint a megszerzett titkos információt csak akkor lehet a büntetőeljárásban felhasználni, ha annak megszerzését követően a titkos információgyűjtést végző szerv a feljelentési kötelezettségének *haladéktalanul* eleget tett.⁵² (A 2010. évi CLXXXIII. törvény a Be. ezen szakaszát kibővítette aszerint, hogy a bűnüldözési célból folytatott bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés, valamint a nem bűnüldözési célból folytatott bírói engedélyhez, illetve az igazságügyért felelős miniszter engedélyéhez kötött titkos információgyűjtés eredménye a büntetőeljárásban bizonyítékként akkor használható fel, ha ... stb.) Elvi és gyakorlati problémát vet fel annak a feltételnek az értelmezése, amely a titkos információ megszerzését követő haladéktalan feljelentési kötelezettségre vonatkozik. Ennek (kiterjesztő) értelmezése az eljárás idejére ugyanis befolyást gyakorol. A problémát bonyolítja, hogy a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma BKv 74. szám alatt kollégiumi véleményt adott ki ezzel kapcsolatban.

A Bkv-re való hivatkozás felmerült egy általunk vizsgált ügyben is a Fővárosi Főügyészség részéről a Budapesti Nyomozó Ügyészség vezetőjének címzett leiratában. A hivatkozott ügyben

⁵⁰ Bócz: i.m.

⁵¹ http://www.fovarosi.birosag.hu/szellelimuhely/nyomozasi_eljaras.htm

⁵² Be. 206/A §

ugyanis az történt, hogy a harmadik ízben elrendelt titkos információgyűjtés határidejének lejártát követő bő két hónap elteltével került sor a feljelentés megtételére. Ezt követően a PKKB engedélyezte a titkos információgyűjtés eredményének bizonyítási eszközként való felhasználását a büntetőeljárásban. Bár a Nyomozó Ügyészség tett indítványt erre a nyomozási bírónak, később mégis a nyomozás megszüntetését tervezte arra való hivatkozással, hogy a titkos információgyűjtést végző IRM RSZVSZ csak két hónappal a titkos információgyűjtést engedélyező bírósági végzésben meghatározott idő letelte után tette meg a feljelentést, ez pedig nem egyeztethető össze a haladéktalanság fogalmával. A Főügyészség leirata az említett BKv-re való hivatkozással és az ügy bonyolultságára tekintettel nem tartotta törvénysértőnek ezt az időtartamot, és az ügy vádemeléssel történő befejezését javasolta.

A hivatkozott BKv. „rendelkező része” szerint: *„A „haladéktalanság” nem azonosítható az „azonnal” fogalommal, tehát azzal az időponttal, amikor a titkos információgyűjtést végrehajtó Nemzetbiztonsági Szakszolgálat az információkat tartalmazó adatokat az információgyűjtést végző szerv rendelkezésére bocsátotta. A feljelentés megtétele azonban nem nyúlhat túl azon az időtartamon sem, ami – az adatmennyiség terjedelmét, az ügy jellegét, bonyolultságát, és személyi összefüggéseit is figyelembe véve – szükséges annak a bűnüldözői megfontolásnak a kialakításához, hogy a beszerzett információk az engedélyben megjelölt személy által elkövetett és a Be. 201. §-ban meghatározott bűncselekmények valamelyikének az elkövetésére utalnak, és azok bíróság elé tárása a bűncselekmény bizonyíthatósága érdekében kívánatos.”*⁵³

Ezzel kapcsolatban arra kell rámutatni, hogy a *jogszabály értelmezésének* több formája lehetséges, az első ezek között a nyelvtani. Ebben a körben azt kell kiemelni, hogy a „haladéktalan” kifejezés az értelmező szótár szerint a következőket jelenti: „azonnal elvégzendő, teljesítendő”.⁵⁴ Ennek ismeretében nem helytálló az a meglátás, hogy a haladéktalanság ne lenne azonosítható az azonnal fogalmával. Továbbá, ha megnézzük a Be.-nek az „azonnal elvégzendő” kategóriájára használt fogalmait, szintén hasonló eredményre jutunk. Így például a törvény 69. §-ának (1) bekezdése szerint ha a terhelt, a védő, a tanú vagy a szakértő idézés ellenére nem jelenik meg, és ezt előzetesen, mielőtt az akadály a tudomására jut, haladéktalanul, vagy ha ez már nem lehetséges, az akadály megszűnése után nyomban, alapos okkal nem igazolja, stb. A soron kívül folytatott eljárást magyarázó kommentár szerint az eljárási cselekményeket késedelem nélkül

⁵³ <http://www.lb.hu/velemenyt/bv74.html>

⁵⁴ *Magyar értelmező kéziszótár.* (Szerk. Juhász József – Szőke István – O. Nagy Gábor – Kovalovszky Miklós) Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992. 503. p.

foganatosítani kell, minden intézkedést haladéktalanul kell megtenni.⁵⁵ A büntetőeljárás résztvevőivel szemben felmerült kizárási okot a Be. szerint a tudomásszerzést követően haladéktalanul kell bejelenteni. Az ismeretlen helyen tartózkodó terhelt szabályai között az áll, hogy a vele szemben alkalmazott intézkedéseket vissza kell vonni, mihamarabb az elrendelésük oka megszűnt; a visszavonásról az elrendelő haladéktalanul intézkedik [Be. 73. § (5) bek.]. Ebből az azonnali intézkedési kötelezettség vezethető le.

Szintén az értelmezés kérdéskörével kapcsolatos az a tétel, hogy a büntetőjogban az *elkövető hátrányára irányuló kiterjesztő értelmezés* nem fér össze a jogállami keretekkel. Jelen esetben a haladéktalanság értelmezésének kiterjesztése oly módon, amely lehetővé teszi az akár két hónappal későbbi feljelentést, és ennek alapján a titkos információ bizonyítékként való felhasználását a büntetőeljárásban, az elkövető számára lényegesen hátrányos következményeket von maga után. Ellenkező esetben, a törvény helyes értelmezése esetén, ezek az információk ugyanis kívül esnének az őt esetlegesen terhelő bizonyítékok körén. A probléma egy másik aspektusa pedig az, hogy a terhelt érdekét, és a büntetőeljárásban megillető jogainak gyakorlását jogállami keretek között az biztosítja hatékonyan, ha az őt esetlegesen terhelő bizonyítékokról mihamarabb tudomást szerez, és azokkal szemben mihamarabb lehetősége nyílik a védekezésre.

Végül megemlíteném, hogy gyakorlati szempontból ez a fajta értelmezés nem is szükséges, mivel a felvetett probléma más jogintézmények alkalmazásával megfelelően áthidalható. Így, amennyiben a titkos információgyűjtésre rendelkezésre álló határidő letelik, és a hatóság haladéktalanul feljelentést tesz, ez nem vonja maga után a nyomozás elrendelésének haladéktalanságát. Ilyenkor a feljelentés kiegészítése megfelelő megoldást nyújt arra, hogy a már megszerzett titkos információk értéke ne enyvésszen el, azonban a nyomozás elrendelésére csak azok, és az esetleges más bizonyítékok értékelése után kerüljön sor.

Külön vizsgálat tárgyát képezi, hogy a Legfelsőbb Bíróság kollégiumi véleményben kifejtett jogértelmezéshez alkotmányos keretek között fűződhet-e bármiféle kötelező erő. Ennek megválaszolására külön tanulmány hivatott.⁵⁶ Annyi mindenesetre leszögezhető, hogy a

---

⁵⁵ A Be. 64/A §-ához fűzött Complex Kommentár.

⁵⁶ Lásd erről részletesen: *Mészáros Ádám*: Gondolatok a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának véleményéről. In: Rendészeti Szemle, 2010/2. szám, 82–86. p.

törvény helyes értelmezése jelen esetben éppen az eljárás gyorsabb lefolyását, helytelen értelmezése pedig annak elhúzódását eredményezi.

3. A politikai akarat és a szakmai szempontok

Az eddigi vizsgálatból talán láthatóak azok a tényezők, amelyek az eljárás időbeni kiterjedését érinthetik. Ugyanennyire fontos azonban azokra a körülményekre is hangsúlyt helyezni, amelyek nem áldozhatóak fel az eljárás gyorsításának az oltárán. Az utolsó ilyen, általunk említett körülmény a politikai akarat és a szakmai szempontok viszonya. Az a jogalkotással foglalkozók számára nyilvánvaló, hogy egy jelenség szabályozásához politikai akaratra van szükség.⁵⁷ A jogpolitikán keresztül a jogtudománynak a feladata, hogy egy-egy jelenség kezelésére különböző alternatívákat nyújtson, és a politikai akarat lesz az, amely ezek közül eldönti, hogy melyik megoldást választja. Ez egy viszonylag egyszerű képlet lenne, azonban az utóbbi időben ennek teljes elutasítását vagy felrúgását lehet tapasztalni: olyan jogszabályok születnek, amelyek teljességgel nélkülözik mind az előzetes hatásvizsgálatot, mind a tudományos érveket, mind a szakmai igényeket és követelményeket. Ezt erősítik az elmúlt egy évben hozott törvények, illetve azok indokolása, amely a nagyarányú választói akaratból azt a felhatalmazást vindikálja magának, hogy bármit megtehet.⁵⁸ A 2011. évi LXXXIX. törvény számos rendelkezése is ennek a hanyatlásnak a jegyében született.

Ennek egyik ékes bizonyítéka a korábban már említett kiemelt jelentőségű ügyek külön kezelése. Az ide tartozó bűncselekménytípusok eredeti katalógusát figyelembe véve nem lehet nem észrevenni a mögötte meghúzódó, vagy inkább nyílt indítékot: a politikai alapú elszámoltatást vagy leszámolást.

---

⁵⁷ *Drinóczi Tímea – Petrétei József: Jogalkotástan. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2004. 75–77. és 87–90. p.*

⁵⁸ Így Magyarország Alaptörvényének az indokolása arra utal, hogy az új Országgyűlés 2010-ben olyan történelmi lehetőséget, választói felhatalmazást kapott, amivel hiba lenne nem élni. Az, ahogy élt ezzel, megnyilvánul a 2010. évi LVI. törvény általános indokolásában, amely szerint: „A 2010. évi országgyűlési választásokon megnyilvánuló egyértelmű választói akarat arra kötelezi az Országgyűlést, hogy a választási programokban megfogalmazott és a választók által támogatott büntetőpolitikai intézkedések a lehető leghamarabb törvényerőre emelkedjenek. [...] A törvény – szintén a választói akaratra visszavezethetően – két ponton módosítja a Büntető Törvénykönyv Különös Részét.” Ez volt az a törvény egyébiránt, amely visszaállította a korábban már mind a jogtudomány, mind a joggyakorlat (mondhatni a szakma) által élesen bírált középértékű büntetékiszabást.

A szakmai szabályokhoz kapcsolódik, és ezért itt tárgyaljuk a *poligráf* alkalmazásának kérdését. Az eredeti tervezet azt írta volna elő, hogy kiemelt jelentőségű ügyben a tanú vallomása poligráf alkalmazásával is vizsgálható. Ennek a rendelkezésnek az indoka az volt, hogy a jelenlegi Be-ben csak együttműködő gyanúsítottat lehet poligráffal vizsgálni. Ezzel kapcsolatban helyesen jegyezte meg *Bócz Endre*, hogy a poligráf alkalmazásával nem a vallomástevőt, és nem is a vallomást vizsgálják, hanem „a vizsgált személy fiziológiai funkcióinak mesterségesen formált körülmények közötti alakulását”.⁵⁹ A poligráfos vizsgálat eredményeként az azt végző szakértő nem azt állapítja meg, hogy a vizsgálat alá vont személy őszinte volt-e vagy sem, hanem azt, hogy a vizsgált személy milyen ingerkérdéseket kapott, és ezek közül melyek voltak kritikusak, illetve az egyes kérdésekre hogyan változtak a fiziológiai mutatók.⁶⁰ A büntetőeljárásban tett vallomás hitelességét a továbbiakban azonban nem a szakértő, hanem a bizonyítékok értékelése során a bíróság állapítja meg. Fontos követelménye a poligráfos vizsgálatnak, hogy az csak együttműködésre hajlandó személlyel végezhető. A végső normaszöveg – nem tudni, mi okból, és valószínűleg ezt már nem is fogjuk megtudni, mivel a tervezethez képest módosult és elfogadott törvényhez új indokolás általában nem készül – végül beépítette a beleegyezés követelményét a rendelkezésbe: kiemelt jelentőségű ügyben a tanú vallomása beleegyezése esetén poligráf alkalmazásával is vizsgálható.

Ami ezzel kapcsolatban további problémát jelenthet, az a poligráf alkalmazásának kérdése általánosan (azaz a kiemelt jelentőségű ügyeken kívül is) a tanúval szemben. Korábban vita volt tekintetben, hogy vajon alkalmazható-e poligráf a büntetőeljárásban a tanúval szemben, vagy azt csak a gyanúsítottal szemben lehet alkalmazni.⁶¹ Ha hinni lehet egy kutatás megállapításainak, akkor ez a kérdés nem csak teoretikusan, hanem a gyakorlatban is jelentkezik, tekintve, hogy egyes megyékben a poligráfot a tanúval szemben is alkalmazzák, más megyékben ellenben nem.⁶² Az kétségtelen, hogy a Be. kifejezett rendelkezést a gyanúsított vonatkozásában tartalmaz, mégpedig annyit, hogy a gyanúsított beleegyezése nélkül a vallomása poligráf alkalmazásával nem vizsgálható [Be.

---

⁵⁹ *Bócz*: i.m.

⁶⁰ *Hautzinger Zoltán*: Az igazságügyi őszinteségvizsgálat. In: Emlékkönyv Irk Albert egyetemi tanár születésének 120. évfordulójára. (Szerk.: Korinek László – Kőhalmi László – Herke Csongor) PTE–ÁJK, Pécs, 2004. 49. p.

⁶¹ Lásd Kertész Imre és Erdei Árpád ellentétes nézetét: *Hautzinger*: i.m. 47–48. p.

⁶² *Budaházi Árpád*: A poligráf helye és szerepe a büntetőeljárásban. In: A jogállamiság 20 éve. Tanulmánykötet. (Szerk. Smuk Péter) Széchenyi István Egyetem ÁJK Doktori Iskola, Győr, 2009. 102. és 104. p.

180. § (2) bek.]. Ezzel összhangban a belügyminisztérium irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól szóló 23/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet is arról rendelkezik, hogy a nyomozás elősegítése érdekében a nyomozó szerv elrendelheti – fiatalkorú kivételével – a gyanúsított poligráfós vizsgálatát [127. §]. Ezek a források tehát nem nevesítik a poligráfós vizsgálat alanyaként a tanút.

Ezzel szemben a rendőrségről szóló 1994. évi XXX. törvény lehetővé teszi, hogy a rendőrség a büntetőeljárásban vagy körözött személy felkutatásakor az ügyben érintettet, ha előzetesen hozzájárul, illetve gyermekkorú vagy fiatalkorú esetében törvényes képviselőjének írásos hozzájárulásával, műszeres (poligráfós) vizsgálat alkalmazásával is ellenőrizze, tiltó szabályként csak azt állítja, hogy fiatalkorú gyanúsított esetében a műszeres (poligráfós) vizsgálatot alkalmazni nem lehet [Rtv. 41. §]. Ezekből a rendelkezésekből az következik, hogy büntetőeljárásban lehetőség van az érintett poligráfós vizsgálatára, aki lehet felnőttkorú gyanúsított, illetve életkori megkötés nélkül más érintett, aki praktikusán tanú.

A Be. az ismeretlen személy, ismeretlen helyen tartózkodó személy, és ismeretlen helyen lévő tárgy felkutatására tett intézkedés szabályai között azt írja elő, hogy a bíróság, az ügyész, vagy a nyomozó hatóság a terhelt tartózkodási helyének felkutatása iránti intézkedése körében körözést rendelhet el, amit a rendőrség külön törvényben meghatározott szabályok szerint végez [Be. 73. § (1)-(2) bek.]. A Be. egyebekben lehetővé teszi tanú és tárgy körözését is [73. § (6)-(7) bek.]. A Be-t módosító 2002. évi I. törvény indokolása pedig egyértelművé teszi, hogy ezek a szabályok a személy- és tárgykörözésről szóló 2001. évi XVIII. törvényre figyelemmel kerültek a Be-be, a háttérjogszabályt is ez a törvény képezi.

A 2001. évi XVIII. törvény – amely tehát a büntetőeljárásban is alkalmazandó – lehetővé teszi, hogy a rendőrség a körözés végrehajtása során az ismeretlen helyen lévő személy, illetve tárgy felkutatása, valamint az ismeretlen személy, illetve holttest személyazonosságának megállapítása érdekében végzett adatgyűjtés keretében, ha ahhoz az ellenőrizni kívánt személy – illetve gyermekkorú vagy fiatalkorú esetében törvényes képviselője – előzetesen írásban hozzájárult, poligráf alkalmazásával is ellenőrizze [12. § (1) bek. ab) pont].

Úgy gondoljuk, hogy mindezen jogszabályi rendelkezéseket áttekintve nem teljesen megalapozatlan a tanúval szemben alkalmazott poligráfós vizsgálat általában vett megengedése. Ami viszont bizonyos, hogy ezen a területen jogbizonytalanság van. Az kétségtelen, hogy a gyanúsított védekezésének része az, hogy (bizonyos korlátok között) nem köteles igazat mondani. Ennek megfelelően az őszintesége – szintén bizonyos korlátok között – megalapozottan vizsgálható. A tanú ellenben alapvetően köteles az igazat vallani, ez azonban nem jelenti azt, hogy amit mond, az minden esetben valóban meg is felel a valóságnak. Ezért bizonyos esetekben, ha a tanú szavahihetősége kétségessé válik, nem lehet kizárt, hogy az őszinteségét – természetesen csak hozzájárulása esetén – poligráffal vizsgálják. Ezért az új módosító törvény ez irányú intenciója nem tekinthető helytelennek, azonban megfontolandó lenne a megengedő szabályt általános jelleggel lefektetni, és nem csak a kiemelt jelentőségű ügyekre szorítani.

III. Összegzés

Rövid összegzésként a következőket kell megemlíteni:

a) A büntetőeljárás gyorsítása nem lehet abszolút célja sem a büntetőpolitikának, sem a konkrét bűnügyben eljáró hatóságoknak, azt számos olyan tényező korlátozza, amely nem áldozható fel az eljárás gyorsításának az oltásán, ezek:

- az alkotmányosság, a nemzetközi kötelezettségek és az emberi jogok,
- a törvényesség,
- az ezekből levezethető követelmények, különösen:
  - a tisztességes eljáráshoz való jog,
  - a fegyverek egyenlőségének az elve,
  - az eljárási feladatok megoszlásának az elve,
  - a védelemhez való jog,
  - kiterjesztő értelmezés tilalma.
- a szakmai szabályok.

b) Ezek tiszteletben tartása olyan követelmény, amelynek a büntetőeljárás során feltétel nélkül érvényesülnie kell. Sérelmüket vagy szükségtelen és aránytalan korlátozásukat, az eljárást gyorsító rendelkezések nem eredményezhetik.

c) A büntetőeljárás garanciális elemei olyan vívmányok, amelyek annak ellenére, hogy sokszor „túlbonnyolítottá” teszik az eljárást, szükségesek az anyagi igazságot kideríteni hivatott és humánus eljárásnak, és egyebekben vissza nem adandók.

d) Az eljárás gyorsítása helyett fontosabb szempont mind a bűnüldözés, mind a büntetőjogi felelősségre-vonás eredményessége.

e) A bűnüldözés eredményességét alapvetően befolyásolja a felderíthetőség javulása/javítása.

f) Megfelelő eszközökkel, mint például a külső hatósági vagy a belső szakmai ellenőrzés, elérhető az, hogy még a látenciától leginkább sújtott területen is javuljanak a felderítés esélyei.

g) A büntetőjogi felelősségre vonás eredményességét alapvetően befolyásolja a bizonyíthatóság javulása/javítása.

h) A bizonyíthatóság biztosítása és fejlesztése alapvetően a kriminalisztika tudományának a feladata. A sikeres bizonyítás rengeteg tényező függvénye, így a megfelelő eljárási forma (titkos információgyűjtés, feljelentés kiegészítése) vagy nyomozási taktika megválasztása.

i) A hangsúly tehát az eredményességen van, ami csak úgy javítható, ha a felderíthetőség és a bizonyíthatóság hatékony és sikeres.

j) A hatékonyság és a sikeresség alapvetően független a kilátásba helyezett szankció súlyától (erre tanított Beccaria, és ezt támasztják alá a kriminológiai kutatások).

k) A felderíthetőség és a bizonyíthatóság fejlesztése a kriminalisztika feladata, ezért kellene több energiát fordítani a kriminalisztikai kutatásokra,

l) Mindebből az adódik, hogy az eljárás gyorsítása nem az egyedüli és legfontosabb célja a hatékony és sikeres bűnüldözésnek. Kétségtelenül nem jó, ha az ügyek elhúzódnak, de ennél fontosabb cél kell, hogy legyen a hatékony és gyors felderítés, illetve a megfelelő eszközök alkalmazásával a hatékony bizonyítás, mivel ez az előfeltétel annak, hogy egy bűncselekményből „ügy” legyen.

m) A jogalkotás önmérséklése végül egy fontos szempont: a garanciális elvek sérthetlensége mellett szükség volna arra, hogy a szakmai szabályoknak megfelelő, kutatásokkal alátámasztott, a jogalkalmazók tapasztalatait messzemenőig figyelembe vevő jogszabályok szülessenek.

MELLÉKLET

A büntetőeljárás gyorsításának útjai, ezek előnyei és hátrányai

I. Az oportunitás elvének érvényesítésével megvalósuló jogintézmények

1. A megrovás
2. A vádemelés részbeni mellőzése
3. A vádemelés elhalasztása
4. A közvetítői eljárás

Közös jellemzőjük: A bíróságot mentesíti az ügyek elbírálása alól, ám ennek fejében egyfajta konfliktust hoz létre a jogalkalmazó, illetőleg a társadalmi közhangulat között. Ennek lényege abban ragadható meg, hogy a bűncselekmények miatti szorongásból eredő közfelfogás szerint a bűnözés rátelepszik a hétköznapok világára. E félelmet a média is erősíti, hiszen a tömegtájékoztatás szereplői kíméletlen versenyben állnak egymással, és ez állandó, koncentrált érdeklődést irányít a bűnözésre, ez biztosítja a lapok és a televízió-műsorok eladását. Emellett időnként a közélet egyes szereplői is ezeket a felfogásokat terjesztik, s nem a bűnözés valós viszonyaira hívják fel a figyelmet. Ezért előfordul, hogy egyenesen a közvélemény igényeire reagáló elgondolásokat foglalnak törvénybe, amelyek még keményebb és még inkább megtorló következmények életre hívásához vezethetnek. A szigorítás permanens szorgalmazása a legalitás erősítését, következésképpen az oportunitás visszafogását eredményezheti, amely a bírósági útról elterelés ellen ható körülmény lehet.⁶³

1.) A megrovás

a.) *A megrovás előnye*: megkíméli a gyanúsítottat a további eljárástól, a sértett számára a büntetőeljárás adta függő jogi helyzetet felszámolja.

---

⁶³ Részletesen lásd Láng László: A büntetőeljárást gyorsító és egyszerűsítő jogintézmények és mechanizmusok. Eurojustice konferencia, Budapest, 2010

b.) *A megrovás hátránya*: megtöri azt az elvet, miszerint büntetőjogi joghátrányt kizárólag a bíróság alkalmaz.

2.) A vádemelés mellőzése

a.) *A vádemelés mellőzésének előnye*: a bíróság a valós tárgyi súlyú bűncselekmények elbírálására összpontosíthat.

b.) *A vádemelés mellőzésének hátránya*: a sértett úgy érezheti, hogy az ő ügyével nem foglalkoznak; az ügyész munkaterhét – nagyszámú mellőzés esetén – jelentősen növelheti, hiszen valamennyi sértett részére külön határozat szerkesztése és kézbesítése szükséges; a sértett felléphet pótmagánvádlóként, a bíróságon a mellőzött cselekmények önálló elbírálása gondokat okozhat, ezért a „visszaegyesítés” aligha lesz elkerülhető.

3.) A vádemelés elhalasztása

a.) *A vádemelést elhalasztásának előnye*: a gyanúsítottat megkíméli a további eljárástól; a sértett kára rövid időn belül megtérülhet.

b.) *A vádemelést elhalasztásának hátránya*: az ügyész a bűncselekmény elkövetése miatt ír elő kötelezettséget, bár a bíróság a terhelt bűnösségét nem állapította meg; az ügyész munkáját növeli, mert az elhalasztásról külön határozatot kell hoznia; pártfogó felügyelői véleményt kell beszereznie; a gyanúsítottat meg kell hallgatnia; ha az elhalasztás sikeres, újabb határozatot kell hoznia az eljárás megszüntetéséről; ha az elhalasztás nem bizonyul sikeresnek, vádat kell emelnie, vagyis ismét el kell járnia.

II. A sommás eljárások

1. A bíróság elé állítás
2. A tárgyalás mellőzése (A büntetőparancs)
3. A tárgyalásról lemondás

1.) A bíróság elé állítás

a.) *A bíróság elé állítás előnye:* az ügy elbírálása a bűncselekmény elkövetésétől számított rövid időn belül befejeződik; a bíróságot mentesíti a tárgyalás előkészítése körébe tartozó számtalan feladattól; mivel az állam válasza a bűncselekmény elkövetésére rendkívül rövid idő alatt bekövetkezik, a büntetés jóval hatékonyabb, s erősítheti azt a nézetet, hogy a bűncselekmény elkövetéséért járó felelősségre vonás elkerülhetetlen.

b.) *A bíróság elé állítás hátránya:* növeli a nyomozó hatóság, vagy/és az ügyész munkaterhét az azonnali intézkedések elvégzése miatt; mint előre nem tervezett eljárás, a bíróság munkarendjét megbolygatja, ezért a bírák nem mindenütt fogadják lelkesen.

2.) A tárgyalás mellőzése

a.) *A büntetőparancs előnye:* rendkívüli módon egyszerűsített szabályozás, amely a büntetőeljárás jelentős gyorsítását eredményezi; az eljáró hatóságok egyikének sem növeli a munkaterhét.

b.) *A büntetőparancs hátránya:* amikor korábban csak csekély súlyú bűncselekmények miatt kizárólag pénzbüntetést lehetett tárgyalás mellőzésével kiszabni, akkor ritka volt a tárgyalás tartásának kérése. Ez azonban korántsem jelentette az elkövető bűnösségének elismerését, ugyanis az elkövető gyakran inkább megfizette a pénzbüntetést, mintsem további kellemetlenségnek tegye ki magát. A közönyösség és a hatósági eljárástól idegenkedés tehát jelentős szerepet játszott. Amióta azonban a tárgyalás mellőzése olyan eljárássá vált, amelyben a terhelt ügy kaphat például felfüggesztett szabadságvesztést, hogy bíróval, sőt még bírósági titkárral sem feltétlenül találkozik, az aggályok fokozódnak. Ezt az sem oszlatja el megnyugtatóan, hogyha a vádlott részére a tárgyalás mellőzésével hozott végzést nem lehetett kézbesíteni, a bíróság az ügy tárgyalásának kitűzése iránt intézkedik.

3.) Lemondás a tárgyalásról

a.) *A tárgyalásról lemondás jogintézményének az előnye:* a bíróság elkerüli a fárasztó, a nehézkes és hosszadalmas bizonyítást, és ezzel jelentős időt takaríthat meg.

b.) *A tárgyalásról lemondás jogintézményének a hátránya:* nem érvényesül az ártatlanság vélelme; sérti az egyenlő bánásmód elvét: a beismerésért jutalom, a tagadásért pedig szigorú büntetés jár; az ügyész vállára teherként helyezkedik, hogy az arra alkalmas ügyeket neki kell kiválasztania. Az egyszerű megítélésű ügyek esetén a szóbeli vádemelés, illetőleg a tárgyalás mellőzése gyorsabb és egyszerűbb eljárás. Másrészt az ügyésznek kell feloldania azt a konfliktust, hogy vajon a bíróság számára kedvező időszerűséget biztosító eljárás fejében, a kedvezményes büntetés indítványozása elegendő-e a büntetési célok eléréséhez.